

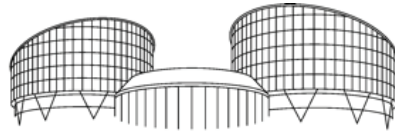
VODIČ ZA ČLAN 17 EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA

Zabrana zloupotrebe prava

Prevod sufinansiran
od strane Evropske unije

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

VODIČ ZA ČLAN 17 EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA

Zabrana zloupotrebe prava

Ažuriran 30. aprila 2021. godine

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Izdavače ili organizacije koji žele da prevedu i/ili reprodukuju ovaj Vodič u celini ili u delovima kao štampanu ili elektronsku publikaciju pozivamo da se obrate na adresu publishing@echr.coe.int kako bi dobili informacije o postupku autorizacije. Ako želite da saznate koji se vodiči kroz sudsku praksu trenutno prevode, molimo Vas da pogledate na [Pending translations \(Prevođenje u toku\)](#).

Ovaj Vodič je u originalu sačinjen na engleskom jeziku. Redovno se ažurira, a poslednji put je ažuriran 30. aprila 2021. godine. Može da bude podvrgnut redaktorskim izmenama. Vodiči kroz sudsku praksu se mogu preuzeti sa www.echr.coe.int (Case-law – Case-law analysis – Case-law guides). Pratite ažuriranja publikacija na Twitter nalogu Suda na https://twitter.com/ECHR_CEDH.

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2021. Prevod licenciran Evropskoj uniji pod uslovima.

Naslovna fotografija: Savet Evrope, Zgrada Ljudskih prava
(arhitekta: Richard Rogers Partnership i Atelier Claude Bucher)

Prevod ovog Vodiča je objavljen uz saglasnost Evropskog suda za ljudska prava, u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022” i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Srbiji (JUFREX)”. Ovaj nezvanični prevod se objavljuje uz podršku Evropske unije i Saveta Evrope, ali pod isključivom odgovornošću prevodilaca (Alpha Team One). Izraženi stavovi ne izražavaju nužno mišljenja Evropske unije.

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope

COUNCIL OF EUROPE

Implementirano
od strane Saveta Evrope

Sadržaj

Napomena za čitaoce	5
I. Uvod	7
II. Opšta načela.....	8
A. Adresati člana 17	8
1. Države.....	8
2. Grupe i pojedinci	9
B. Zloupotreba prava.....	9
1. Pojam zloupotrebe prava	9
2. Zloupotreba prava i zloupotreba prava na pojedinačnu predstavku (član 35 § 3 (a))	10
3. Osnovne vrednosti Konvencije.....	10
4. Ciljevi zabranjeni članom 17	11
5. Važnost konteksta	12
6. Uticaj osporenog ponašanja	13
C. Različite upotrebe člana 17	14
1. Direktna primena.....	14
a. Pomoćni karakter i dejstvo člana 17	15
b. Opseg primene	15
c. Prava koja nisu obuhvaćena članom 17	16
d. Prava obuhvaćena članom 17	17
e. Kada primeniti član 17	18
2. Pomoć u tumačenju materijalnih odredaba Konvencije	19
III. Primeri sudske prakse	21
A. Promovisanje i odobravanje terorizma i ratnih zločina	21
1. Član 17 je primenjen	21
2. Član 17 nije primenjen	21
3. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju.....	22
4. Bez pozivanja na član 17.....	23
B. Podsticanje na nasilje.....	23
1. Član 17 je primenjen	23
2. Član 17 nije primenjen	24
3. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju.....	24
4. Bez pozivanja na član 17	25
C. Navodna pretnja teritorijalnom integritetu i ustavnom poretku	26
Član 17 je primenjen.....	26
Član 17 nije primenjen	26
D. Promovisanje totalitarnih ideologija.....	27
1. Komunizam.....	27
a. Član 17 je primenjen.....	27
b. Član 17 nije primenjen.....	28
c. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju	29
2. Nacistička ideologija	29
a. Član 17 je primenjen.....	29

b. Član 17 nije primenjen.....	29
c. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju	30
d. Bez pozivanja na član 17	31
3. Šerijatsko pravo.....	31
a. Član 17 je primenjen.....	31
b. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju	32
c. Bez pozivanja na član 17	32
E. Podsticanje na mržnju.....	32
1. Ksenofobija i rasna diskriminacija	33
a. Član 17 je primenjen.....	33
b. Član 17 nije primenjen.....	33
c. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju	34
2. Mržnja na etničkoj osnovi	34
a. Mržnja prema Romima	34
i. Član 17 nije primenjen	34
ii. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju.....	35
b. Antisemitizam	35
i. Član 17 je primenjen	35
ii. Član 17 koji se koristi kao pomoć pri tumačenju.....	35
iii. Bez pozivanja na član 17.....	36
c. Druge vrste etnički motivisane mržnje.....	37
i. Član 17 nije primenjen	37
ii. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju.....	37
iii. Bez pozivanja na član 17.....	37
3. Homofobija.....	37
a. Član 17 je primenjen.....	37
b. Član 17 nije primenjen.....	38
c. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju	38
d. Bez pozivanja na član 17	38
4. Verski motivisana mržnja.....	38
a. Mržnja prema nemuslimanima.....	38
i. Član 17 je primenjen	38
ii. Član 17 nije primenjen	39
b. Islamofobija.....	39
i. Član 17 je primenjen	39
ii. Član 17 nije primenjen	40
iii. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju.....	40
iv. Bez pozivanja na član 17.....	40
F. Poricanje Holokausta i srodna pitanja.....	41
1. Član 17 je primenjen	41
2. Član 17 nije primenjen	42
3. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju.....	42
4. Bez pozivanja na član 17.....	44
G. Rasprave o istorijskim pitanjima.....	45
1. Član 17 nije primenjen	45
2. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju.....	46
Dodatak.....	47
Spisak citiranih predmeta.....	50

Napomena za čitaoce

Ovaj Vodič je deo serije Vodiča kroz sudsku praksu koje Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: „Sud“, „Evropski sud“ ili „Sud u Strazburu“) objavljuje kako bi informisao pravnike o značajnim presudama i odlukama koje je doneo. U Vodiču koji je pred Vama, analizirana je i sažeta sudska praksa u vezi sa članom 17 Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: „Konvencija“ ili „Evropska konvencija“) koji se odnosi na zabranu zloupotrebe prava. Čitaoci će u tekstu pronaći ključna načela iz ove oblasti, kao i relevantne precedente.

Citirana sudska praksa odabrana je među vodećim, glavnim i/ili nedavnim presudama i odlukama.*

Presude i odluke Suda služe ne samo da bi se odlučivalo u predmetima pred Sudom već i šire, da bi se razjasnila, zaštitila i razvila pravila ustanovljena Konvencijom, čime doprinose da države poštuju obaveze koje su na sebe preuzele kao potpisnice Konvencije (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 18. januar 1978, § 154, serija A br. 25, i novije, *Jeronovičs protiv Letonije* [VV], br. 44898/10, § 109, 5 jul 2016. godine).

Stoga je misija sistema uspostavljenog Konvencijom da u opštem interesu utvrđuje pitanja javne politike na taj način podižući standarde zaštite ljudskih prava i proširujući sudsku praksu u oblasti ljudskih prava u čitavoj zajednici država potpisnica Konvencije (*Konstantin Markin protiv Rusije* [VV], br. 30078/06, § 89, EKLJP 2012.). Zaista, Sud je naglasio ulogu Konvencije kao „ustavnog instrumenta evropskog javnog poretka“ u oblasti ljudskih prava (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], br. 45036/98, § 156, EKLJP 2005-VI).

Ovaj Vodič sadrži upućivanja na ključne reči za svaki citirani član Konvencije i njenih Protokola. Pravna pitanja koja se otvaraju u svakom predmetu sažeta su [Spisku ključnih reči](#), odabranih iz pojmovnika (tezaurusa termina) preuzetih (u najvećem broju slučajeva) direktno iz teksta Konvencije i njenih Protokola.

[Baza podataka HUDOC](#) koja sadrži informacije o praksi Suda omogućava pretragu po ključnim rečima. Pretragom po ovim ključnim rečima moguće je pronaći grupu dokumenata sa sličnim pravnim sadržajem (prikaz obrazloženja i zaključaka Suda u svakom predmetu dat je kroz ključne reči). Ključne reči za pojedinačne predmete mogu se pronaći klikom na oznaku *Case Details* (detalji predmeta) u bazi podataka HUDOC. Dodatne informacije o bazi podataka HUDOC i ključnim rečima mogu se naći u [Priručniku za korisnike baze HUDOC](#).

* Citirana sudska praksa može biti na jednom ili oba službena jezika (engleski ili francuski) Suda i Evropske komisije za ljudska prava. Osim ako nije drugačije naznačeno, sva upućivanja se odnose na presudu o meritumu koju je donelo jedno od Veća Suda. Skraćenica „(odl.)“ ukazuje na to da se citira odluka Suda, dok skraćenica „[VV]“ označava da je predmet razmatralo Veliko veće. Zvezdicom (*) su obeležene presude veća koje nisu bile pravosnažne kada je ovaj Vodič ažuriran.

Član 17 Konvencije – Zabrana zloupotrebe prava

„Ništa u ovoj Konvenciji ne može se tumačiti tako da podrazumeva pravo bilo koje države, grupe ili lica da se upuste u neku delatnost ili izvrše neki čin usmeren na poništavanje bilo kog od navedenih prava i sloboda ili na njihovo ograničavanje u većoj meri od one koja je predviđena Konvencijom.”

Ključne reči u bazi podataka HUDOC

Prohibition of abuse of rights (Zabrana zloupotrebe prava) (17) – *Destruction of rights and freedoms* (Poništavanje prava i sloboda) (17) – *Excessive limitation on rights and freedoms* (Prekomerno ograničavanje prava i sloboda) (17)

I. UVOD

1. Članom 17 zabranjuje se poništavanje i prekomerno ograničavanje prava i sloboda utvrđenih Konvencijom. On se primenjuje na države, grupe i pojedince.
2. Tekst člana 17 proizilazi iz člana 30. [Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima](#) (1948). Odredbe ekvivalentne članu 17 sadržane su i u [Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima](#) (1966), [Američkoj konvenciji o ljudskim pravima](#) (1969) i [Povelji Evropske unije o osnovnim pravima](#) (2000).
3. Ova temeljna odredba Konvencije je formulisana radi zaštite prava navedenih u njoj kroz zaštitu slobodnog funkcionisanja demokratskih institucija ([Komunistička partija Nemačke \(KPD\) protiv Nemačke](#), 1957, odluka Komisije).
4. Član 17 je unet u Konvenciju, jer nije mogla da bude isključena mogućnost da će neko lice ili grupa lica pokušati da se pozove na prava sadržana u Konvenciji kako bi stekli pravo da vrše aktivnosti usmerene na poništavanje tih istih prava ([Perinçek protiv Švajcarske](#) [VV], 2015, § 113; [Ždanoka protiv Letonije](#) [VV], 2006, § 99, uzimajući u obzir dokumente koji su pripremljeni prilikom kreiranja Konvencije. Konkretno, uopšte nije neverovatno da totalitarni pokreti, organizovani u vidu političkih partija, mogu da ukinu demokratiju, nakon što su napredovali u demokratskom režimu, a za to postoje i primeri u modernoj evropskoj istoriji ([Refah Partisi \(Stranka blagostanja\) i drugi protiv Turske](#) [VV], 2003, § 99).
5. S obzirom na vrlo jasnu vezu između Konvencije i demokratije, nikom ne sme da bude dozvoljeno da se poziva na odredbe Konvencije sa ciljem slabljenja ili poništavanja ideala i vrednosti demokratskog društva ([Refah Partisi \(Stranka blagostanja\) i drugi protiv Turske](#) [VV], 2003, § 99). Stoga je opšta svrha člana 17 da spreči totalitarne ili ekstremističke grupe da u sopstvenom interesu iskoriste načela navedena u Konvenciji ([W.P. i drugi protiv Poljske](#) (odl.), 2004; [Paksas protiv Litvanije](#) [VV], 2011, § 87, [Ayoub i drugi protiv Francuske](#), 2020, stav 92).
6. Član 17 je povezan s konceptom „demokratije sposobne da se odbrani“ ([Vogt protiv Nemačke](#), 1995, §§ 51 i 59; [Ždanoka protiv Letonije](#) [VV], 2006, § 100; [Erdel protiv Nemačke](#) (odl.), 2007; [Perinçek protiv Švajcarske](#) [VV], 2015, § 242; [Ayoub i drugi protiv Francuske](#), 2020, stav 138).
7. Određeni kompromis između zahteva koji se odnose na odbranu demokratskog društva i individualnih prava svojstven je sistemu Konvencije. Da bi se garantovala stabilnost i delotvornost demokratskog sistema, od države se može tražiti da preduzme konkretne mere da se zaštiti istovremeno pažljivo procenjujući njihov delokrug i posledice ([Ždanoka protiv Letonije](#) [VV], 2006, §§ 99-100; [Petropavlovskis protiv Letonije](#), 2015, §§ 71-72).
8. Zabranjujući „zloupotrebu prava“ član 17 ima za cilj da demokratijama obezbedi sredstva za borbu protiv dela i aktivnosti koje poništavaju ili neopravdano ograničavaju osnovna prava i slobode, bez obzira da li ta dela ili aktivnosti sprovodi „država“, „grupa“ ili „pojedinaac“ ([Birsan protiv Rumunije](#) (odl.), 2016, § 68).

II. OPŠTA NAČELA

A. Adresati člana 17

1. Države

9. U delu u kom se član 17 odnosi na države, reč „država“ se nužno odnosi na države potpisnice Konvencije (*Bîrsan protiv Rumunije* (odl.), 2016, § 71).
10. Član 17 ima dvostruko dejstvo. Prvo, sprečava države potpisnice da koriste bilo koju od odredaba Konvencije da ponište prava i slobode koje se njome štite. Drugo, sprečava države potpisnice da se pozivaju na određenu odredbu Konvencije da bi ograničile prava i slobode koje ta odredba garantuje u meri koja je veća od one predviđene Konvencijom (*Bîrsan protiv Rumunije* (odl.), 2016, § 71).
11. Pozivanja na član 17 je bilo u slučaju tvrdnji da je država postupila na način koji je za cilj imao poništenje bilo kog od ovih prava i sloboda ili njihovo ograničavanje u meri koja je veća od one predviđene Konvencijom (*Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2016, § 222). Po tom osnovu još nijedna država do sada nije bila osuđena.
12. U nekim predmetima, upućujući na svoje zaključke u skladu sa materijalnim odredbama Konvencije, Sud nije smatrao potrebnim da predmet razmotri i u odnosu na član 17 (*Engel i drugi protiv Holandije*, 1976, § 104; *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, 1982, § 76; *Ulusoy i drugi protiv Turske*, 2007, § 59). Zaista, da bi se pokrenulo pitanje u skladu sa članom 17, relevantna pritužba treba da ide dalje od navoda o kršenju drugih odredaba Konvencije i njenih protokola (*Maggio i drugi protiv Italije* (odl.), 2010).
13. U drugim predmetima, Sud je odbacio takve pritužbe zbog nedostatka dokaza da je tužena država postupala sa namerom da poništi bilo koje od prava na koja se poziva podnosilac predstave, ili da ograniči bilo koje od ovih prava u meri koja je veća od one predviđene Konvencijom (*Bîrsan protiv Rumunije* (odl.), 2016, § 71; *Seurot protiv Francuske* (odl.), 2004; *Preda i Dardari protiv Italije* (odl.), 1999; vidi takođe *X, Y. i Z. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1982, odluka Komisije; *Contrada protiv Italije*, 1997, odluka Komisije).
14. Pritužba o navodnom kršenju člana 17 time što su domaće vlasti potvrdile usklađenost osporenih mera sa Konvencijom ne potpada pod delokrug tog člana (*Mărgărit i drugi protiv Rumunije* (odl.) [Odbor], 2019, § 47; *AEI Investment Industry S.R.L. i drugi protiv Rumunije* (odl.) [Odbor], 2020, § 51)
15. U predmetu *Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2016, podnosilac predstave se žalio na kršenje člana 17 od strane obe tužene države zbog njihovog tolerisanja nezakonitog režima postavljenog u samoproglašenoj „Pridnjestrovskoj Moldavskoj Republici“, koja nije priznavala bilo koja prava utvrđena Konvencijom. Sud je smatrao da pritužba ne spada u opseg člana 17 (§ 223).
16. U predmetu *Ashingdane protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1985, podnosilac predstave, duševni bolesnik, morao je da u strožem režimu u specijalnoj psihijatrijskoj bolnici provede devetnaest meseci duže nego što je to bilo potrebno zbog njegovog mentalnog zdravlja, zbog kašnjenja u njegovom premeštaju u običnu psihijatrijsku bolnicu. Kako mesto i uslovi njegovog zatvaranja u specijalnu bolnicu sa strožim

režimom nisu prestali da budu mesto i uslovi koji se mogu povezati sa „zakonitim zatvaranjem mentalno obolele osobe“, Sud nije mogao da utvrdi da je, suprotno članu 17, pravo podnosioca predstavke na slobodu i ličnu bezbednost bilo ograničeno u meri koja je veća od one predviđene članom 5 § 1 (e) (§ 47).

2. Grupe i pojedinci

17. U delu u kom se odnosi na grupe i pojedince, svrha člana 17 je da im onemogući da se pozivaju na prava po osnovu Konvencije kada se bave aktivnostima ili delima koja za cilj imaju poništavanje prava i sloboda garantovanih Konvencijom (*Lawless protiv Irske (br. 3)*, 1961, § 7, deo pod nazivom „Pravo“; *Orban i drugi protiv Francuske*, 2009, § 33; *Paksas protiv Litvanije* [VV], 2011, § 87; *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018, § 30; *Šimunić protiv Hrvatske* (odl.), 2019, § 37); *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 92).
18. Preostali deo ovog Vodiča biće posvećen tome kako je član 17 primenjen na grupe i pojedince.

B. Zloupotreba prava

1. Pojam zloupotrebe prava

19. Pojam „zloupotrebe“ javlja se u članu 17 i u članu 35 § 3 (a) (zloupotreba prava na pojedinačnu predstavku). Odnosi se na njegovo uobičajeno značenje prema opštoj pravnoj teoriji - naime, štetno ostvarivanje prava od strane njegovog nosioca na način koji je očigledno u neskladu ili u suprotnosti sa svrhom za koju je takvo pravo dato/predviđeno (*Miroļubovs i drugi protiv Letonije*, 2009, §§ 62 i 65; *S.A.S. protiv Francuske* [VV], 2014, § 66).
20. Da bi utvrdio da li određeno ponašanje predstavlja zloupotrebu prava, Sud pažljivo ispituje ciljeve koje podnosilac predstavke teži da ostvari pozivajući se na Konvenciju i njihovu kompatibilnost sa ovim instrumentom.
21. Član 17 je relevantan kada podnosilac predstavke nastoji da zaobiđe stvarnu svrhu neke odredbe Konvencije koristeći pravo koje ona garantuje da opravda, promoviše ili čini dela koja:
 - su suprotna tekstu i duhu Konvencije (*M'Bala M'Bala protiv Francuske* (odl.), 2015; *Garaudy protiv Francuske* (odl.), 2003; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013; *W.P. i drugi protiv Poljske* (odl.), 2004; *Witzsch protiv Nemačke (br. 2)* (odl.), 2005); *Pastörs protiv Nemačke*, 2019, § 46);
 - su nespojiva sa demokratijom i/ili ostalim osnovnim vrednostima Konvencije (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, § 114; *Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2004; *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018, § 48); *Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, § 164); *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 138).
 - narušavaju prava i slobode priznate Konvencijom (*Lawless protiv Irske (br. 3)*, 1961, § 7, deo pod nazivom „Pravo“; *Varela Geis protiv Španije*, 2013, § 40; *Molnar protiv Rumunije* (odl.), 2012).

22. Takva bi dela, ako se dozvole, dovela do poništavanja prava i sloboda utvrđenih Konvencijom (*Garaudy protiv Francuske* (odl.), 2003; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013).

2. Zloupotreba prava i zloupotreba prava na pojedinačnu predstavku (Član 35 § 3 (a))

23. Ako podnosilac predstavke nastoji da traži svoja prava predviđena Konvencijom na način kojim se očigledno krše prava i vrednosti zaštićene Konvencijom, takvo ponašanje može biti kvalifikovano kao zloupotreba prava na pojedinačnu predstavku u smislu člana 35 § 3 (a) (*Koch protiv Poljske* (odl.), 2017, § 32; vidi takođe *Praktični vodič kroz uslove prihvatljivosti*, pod „Zloupotreba prava na predstavku“).
24. U predmetu *Koch protiv Poljske* (odl.), 2017, podnosilac predstavke je upotrebio silu da bi uzeo uzorke kose i od svoje bivše supruge i od svoje kćeri u pokušaju da dokaže da on nije otac ove druge. U postupku po Konvenciji, on se žalio na osnovu članova 6 i 8 da nije mogao da pokrene postupak pred domaćim sudovima radi osporavanja očinstva. Uzimajući u obzir član 17, Sud je smatrao, u izuzetnim okolnostima tog predmeta, da je podnosilac predstavke pozivajući se pred Sudom na član 8 na osnovu dokaza pribavljenih kršenjem Konvencijom zaštićenih prava drugih osoba, zloupotrebio svoje pravo na pojedinačnu predstavku (§§ 31-34).

3. Osnovne vrednosti Konvencije

25. Prilikom ocene ponašanja i ciljeva podnosioca predstavke u svetlu člana 17, Sud uzima u obzir vrednosti proklamovane i zagarantovane Konvencijom, posebno one navedene u njenoj preambuli (*Delfi AS protiv Estonije* [VV], 2015, § 136; *Garaudy protiv Francuske* (odl.), 2003; *M'Bala M'Bala protiv Francuske* (odl.), 2015), kao i vrednosti koje su u osnovi Konvencije (*Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 1998, § 53; *Paksas protiv Litvanije* [VV], 2011, § 87), *Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, § 164), kao što su:
- pravda i mir (*M'Bala M'Bala protiv Francuske* (odl.), 2015; *Garaudy protiv Francuske* (odl.), 2003; *D.I. protiv Nemačke*, 1996, odluka Komisije; *Marais protiv Francuske*, 1996, odluka Komisije; *Karatas i Sari protiv Francuske*, 1998, odluka Komisije; § 103); *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 103).
 - delotvorna politička demokratija (*Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, § 164); *Ždanoka protiv Letonije* [VV], 2006, §§ 98-99; *Refah Partisi (Stranka blagostanja) i drugi protiv Turske* [VV], 2003, § 99; *Kühnen protiv Nemačke*, 1988, odluka Komisije);
 - mirno rešavanje međunarodnih sukoba i nepovredivost ljudskog života (*Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke* (odl.), 2012, § 74; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013, § 106);
 - tolerancija, društveni mir i nediskriminacija (*Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2004; *Belkacem protiv Belgije* (odl.), 2017); *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 103).
 - rodna ravnopravnost (*Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013, § 110);
 - koegzistencija pripadnika društva bez rasne segregacije (*Vona protiv Mađarske*, 2013, § 57).

4. Ciljevi zabranjeni članom 17

26. Član 17 sprečava podnosiocima predstavki da se pozivaju na Konvenciju kako bi vršili, promovisali i/ili opravdavali dela koja predstavljaju, ili koja karakterišu:
- mržnja (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, §§ 115 i 230; *Molnar protiv Rumunije* (odl.), 2012; *Belkacem protiv Belgije* (odl.), 2017); *Lilliendahl protiv Islanda* (odl.), 2020, § 39);
 - nasilje (*Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke* (odl.), 2012, § 73; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013, § 106; *Kaptan protiv Švajcarske* (odl.), 2001; *Belkacem protiv Belgije* (odl.), 2017); *Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, §§ 163-166);
 - ksenofobija i rasna diskriminacija (*Jersild protiv Danske*, 1994, § 35; *Glimmerveen and Hagenbeek protiv Holandije*, 1979, odluka Komisije; *Féret protiv Belgije*, 2009); *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 103).
 - antisemitizam (*Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *W.P. i drugi protiv Poljske* (odl.), 2004);
 - islamofobija (*Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2004; *Seurot protiv Francuske* (odl.), 2004; *Soulas i drugi protiv Francuske*, 2008);
 - terorizam i ratni zločini (*Orban i drugi protiv Francuske*, 2009, § 35; *Leroy protiv Francuske*, 2008, § 27; *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018, §§ 46-47);
 - poricanje i revizija jasno utvrđenih istorijskih činjenica, kao što je Holokaust (*Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 1998, § 47; *M'Bala M'Bala protiv Francuske* (odl.), 2015; *Garaudy protiv Francuske* (odl.), 2003; *Witzsch protiv Nemačke (br. 2)* (odl.), 2005);
 - nepoštovanje prema žrtvama Holokausta, rata i/ili totalitarnog režima (*Witzsch protiv Nemačke (br. 2)* (odl.), 2005; *Fatullayev protiv Azerbejdžana*, 2010, § 81; *Vajnai protiv Mađarske*, 2008, § 25; *Fáber protiv Mađarske*, 2012, § 58); *Pastörs protiv Nemačke* [Odbor], 2019, § 39));
 - totalitarna ideologija i druge političke ideje nespojive sa demokratijom (*Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 1998, § 53; *Vona protiv Mađarske*, 2013, § 36; *Vajnai protiv Mađarske*, 2008, § 25; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013, §§ 108-113; *Refah Partisi (Stranka blagostanja) i drugi protiv Turske* [VV], 2003, § 132; *Schimanek protiv Austrije* (odl.), 2000; *Kühnen protiv Nemačke*, 1988, odluka Komisije; *Komunistička partija Nemačke (KPD) protiv Nemačke*, 1957, odluka Komisije).
27. U slučajevima kada podnosilac predstavke teži ostvarivanju jednog ili više od gorenavedenih ciljeva, relevantan je član 17. Sud može, međutim, da odluči da se bavi takvim pitanjima bez pozivanja na član 17 (*Zana protiv Turske*, 1997; *Sürek protiv Turske (br. 1)* [VV], 1999; *Balsytė-Lideikienė protiv Litvanije*, 2008; *Vejdeland i drugi protiv Švedske*, 2012; *Smajić protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), 2018; vidi takođe Vodiče kroz sudsku praksu za član 11 i za član 10 Konvencije).
28. U slučajevima u kojima podnosilac predstavke teži ostvarenju ciljeva drugačije prirode, koji mogu biti i za osudu, član 17 nije relevantan.
29. U predmetu *Paksas protiv Litvanije* [VV], 2011, podnosiocu predstavke, bivšem predsedniku Litvanije, zabranjeno je da se kandiduje na predsedničkim i parlamentarnim izborima zbog toga što je bio razrešen s funkcije nakon postupka opoziva. Dok je bio na funkciji predsednika, on je nezakonito i za svoje lične ciljeve dao litvansko državljanstvo ruskom poslovnom čoveku, otkrio mu je državnu tajnu

i iskoristio svoj status da izvrši neprimeren uticaj na privatno preduzeće u korist bliskih poznanika. Prema podnesku Države, stvarni cilj podnosioca predstavke bio je da koristi mehanizme Konvencije da bi sproveo političku osvetu i bio ponovo izabran za predsednika. Sud je, međutim, smatrao da je ova tvrdnja nebitna: nije bilo naznaka da podnosilac predstavke teži ostvarenju cilja koji je istog karaktera kao i ciljevi zabranjeni članom 17 (§ 89). Utvrdio je kršenje člana 3 Protokola br. 1, s obzirom da nije bio uveren u važnost diskvalifikacije podnosioca predstavke za očuvanje demokratskog poretka u Litvaniji (§ 107).

30. U predmetu *Palusinski protiv Poljske* (odl.), 2006, podnosilac predstavke je osuđen zbog knjige koju je napisao, a u kojoj je podsticao čitaoce da koriste opojne droge opisujući ih kao korisne za psihičko i fizičko zdravlje. Iako su stavovi podnosioca predstavke bili suprotni domaćoj politici suzbijanja narkotika, argumentacija Države nije uverila Sud da njegovu predstavku treba smatrati zloupotrebom prava u smislu člana 17. Podnosilac predstavke se stoga mogao pozvati na član 10. Sud je na kraju odbacio njegovu predstavku kao očigledno neosnovanu, smatrajući da je osuđujuća presuda protiv njega bila srazmerna legitimnom cilju zaštite zdravlja i morala.
31. U predmetu *Rubins protiv Letonije*, 2015, podnosilac predstavke, univerzitetski profesor, otpušten je u kontekstu spora oko ukidanja njegove katedre, nakon što je rektora obavestio o svojoj nameri da javnosti otkrije probleme plagiranja i nenamenskog trošenja državnih sredstva ukoliko ovaj drugi ne uspe da reši spor pod uslovima koje je predložio podnosilac predstavke. Država je tvrdila da je podnosiočev imejl upućen njegovom poslodavcu sadržavao ucene i neprikrivene pretnje i da stoga nije mogao biti obuhvaćen zaštitom člana 10. Država je pozvala Sud da primeni član 17, tvrdeći da pristup koji je primenjen u vezi sa poricanjem Holokausta i povezanim predmetima ne treba tumačiti previše restriktivno. Sud nije prihvatio ovaj predlog, ne mogavši da zaključi iz teksta osporenog imejla da on sadrži bilo šta što je usmereno na slabljenje ili poništavanje ideala i vrednosti demokratskog društva (§§ 41 i 48). Sud je na kraju utvrdio kršenje člana 10.
32. U predmetu *Katamadze protiv Gruzije* (odl.), 2006, podnositeljka predstavke, novinarka, je bila osuđena zbog objavljivanja netačnih informacija i uvredljivih komentara o drugim novinarima. Stav Države je bio da je podnositeljka predstavke, čiji je jedini cilj bio da vređa osobe koje su u pitanju i poništi njihova prava, zloupotrebila svoju slobodu izražavanja. Sud je smatrao da su argumenti Države spadali u delokrug stava 2 člana 10 i nije smatrao potrebnim da ih razmatra i u odnosu na član 17. Kako podnositeljka predstavke nije mogla da pokaže da njene izjave ne predstavljaju neopravdan lični napad, njena predstavka je proglašena očigledno neosnovanom.

5. Važnost konteksta

33. Da bi utvrdio da li podnosilac predstavke teži ostvarenju nekog od ciljeva zabranjenih članom 17, Sud ispituje „glavni sadržaj“, „opšti ton“ ili „opšti duh“ njegovih ili njenih dela (*M'Bala M'Bala protiv Francuske* (odl.), 2015, § 41; *Garaudy protiv Francuske* (odl.), 2003; *Seurot protiv Francuske* (odl.), 2004) i njihov „neposredan i širi kontekst“, (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, § 239). U tom smislu, Sud takođe može da uzme u obzir da li su domaći sudovi razmotrili predmet iz ugla konkretnog zabranjenog cilja čijem ostvarenju, kako tvrdi država, teži podnosilac predstavke (*Mammadov protiv Azerbejdžana* [Komitet], 2020. , stav 41).

34. Samo pažljivim ispitivanjem konteksta može se spoznati suštinska razlika između ponašanja ili načina izražavanja koji su, iako šokantni i uvredljivi, zaštićeni Konvencijom, i onoga što u demokratskom društvu gubi pravo da bude tolerisano (*Vajnai protiv Mađarske*, 2008, § 53; *Fáber protiv Mađarske*, 2012, § 36). Mesto i vreme osporenog ponašanja igraju važnu ulogu u tom pogledu (*ibid*, § 55).

6. Uticaj osporenog ponašanja

35. Sud može uzeti u obzir uticaj ponašanja podnosioca predstavke prilikom odlučivanja o tome da li ono predstavlja zloupotrebu prava zaštićenih Konvencijom.
36. Na primer, u predmetu *Open Door i Dublin Well Woman protiv Irske*, 1992, kada je dokazivala neophodnost zabrane kojom se savetovališta sprečavaju da trudnim ženama daju informacije o ustanovama u inostranstvu u kojima je moguće izvršiti veštački prekid trudnoće, tužena Država se pozvala na član 17 da bi ukazala na to da član 10 ne treba tumačiti na način kojim se ograničava, poništava ili ukida pravo nerođenog deteta na život. Drugim rečima, član 17 je onemogućavao podnosiocima predstavke da ostvaruju svoju slobodu da saopštavaju informacije na način kojim se zadire u pravo nerođenih beba na život. Sud je konstatovao da zabrana nije sprečila Irkinje da odlaze u inostranstvo radi prekida trudnoće i da su informacije čije je saopštavanje država želela da spreči bile dostupne iz drugih izvora. Prema tome, stav u Irskoj u pogledu primene domaćeg zakona, a ne tumačenje člana 10, je bilo to što je omogućilo zadržavanje broja prekida trudnoće izvršenih u inostranstvu na postojećem nivou (§§ 76 i 78-79). Štaviše, savetnici zaposleni u savetovalištim koja su podnela predstavku niti su zagovarali, niti podsticali veštački prekid trudnoće i nema sumnje da je bilo i žena koje su nakon takvog savetovanja odlučile da odustanu od prekida trudnoće. Prema tome, veza između pružanja informacija i uništavanja nerođenog života nije bila tako apsolutna kao što se tvrdilo (§ 75). Sud je stoga implicitno isključio mogućnost da su savetodavne aktivnosti podnosilaca predstavke imale za cilj poništavanje prava na život nerođenih beba ili da su imale bilo kakav ozbiljan uticaj na broj veštačkih prekida trudnoće obavljenih u inostranstvu u relevantnom periodu. Odlučio je da ne primeni član 17 i utvrdio je povredu člana 10, imajući u vidu preširok i nesrazmeran karakter osporene zabrane (§§ 74 i 80).
37. U predmetu *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018, Sud je uzeo u obzir, između ostalog, činjenicu da je kompanija podnosilac predstavke putem televizijskih emisija kod široke publike širila stavove koji podržavaju terorističku delatnost i, na osnovu člana 17, proglasio je njenu predstavku nespojivom *ratione materiae* s odredbama Konvencije.
38. U isto vreme, navodno neznatan uticaj osporenog ponašanja ne isključuje relevantnost člana 17.
39. Na primer, u predmetu *Witzsch protiv Nemačke (br. 2)* (odl.), 2005, Sud je smatrao irelevantnom činjenicu da je podnosilac predstavke u privatnom pismu, a ne pred većom publikom, poricao odgovornost Hitlera i nacionalsocijalista za Holokaust. Po mišljenju Suda, na osnovu člana 17, podnosilac predstavke nije mogao da se pozove na član 10 u vezi sa tim izjavama i njegova predstavka je proglašena nespojivom *ratione materiae* s odredbama Konvencije.
40. U predmetu *R.L. protiv Švajcarske* (odl.), 2003, policija je zaplenila dva CD-a i tri muzičke ploče, koji su podnosiocu predstavke poslani poštom, uz obrazloženje da

propagiraju rasizam, podržavaju upotrebu sile i da mogu da posluže za radikalizaciju ekstremističkih grupa. Podnosilac predstavke je tvrdio da je naručena roba bila namenjena isključivo za njegovu ličnu upotrebu i da nije imala nikakvu komercijalnu svrhu. Sud se pozvao na član 17 u suštini: u meri u kojoj su takvi materijali upereni protiv osnovnih vrednosti Konvencije, mešanje o kom je reč bilo je „neophodno u demokratskom društvu“. Pritužba podnosioca predstavke shodno članu 10 je stoga odbačena kao očigledno neosnovana.

41. U predmetu *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2004, Sud nije uzeo u obzir argument podnosioca predstavke da je plakat, za koji je utvrđeno da predstavlja javno izražavanje napada na sve muslimane u Ujedinjenom Kraljevstvu, bio prikazan u ruralnom području koje nije bilo u velikoj meri pogođeno rasnom ili verskom napetošću, tako da nije bilo dokaza da ga je video i jedan jedini musliman. Član 17 je primenjen direktno, a predstavka je odbačena kao nespojiva *ratione materiae* s odredbama Konvencije.
42. U predmetu *Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, Sud nije uzeo u obzir tvrdnju podnosioca predstavke da materijal štampan u 1.500 primeraka, u kome se poziva na oružanu pobunu protiv ustavnog poretka a koji su on i njegovi suoptuženi delili, nije mogao da nanese štetu državi, a kamoli da dovede do takvog ishoda. Njegova pritužba prema članu 10 je odbačena (nespojiva *ratione materiae*) kao rezultat direktne primene člana 17 (§§ 152 i 160).

C. Različite upotrebe člana 17

43. Do sada je Sud koristio član 17 kada se bavio pitanjima shodno članovima 9, 10, 11, 13, 14, 35 § 3 (a) Konvencije i članovima 1 i 3 Protokola br. 1. Zavisno od prirode predmeta, Sud može direktno da primeni član 17 ili da ga koristiti kao pomoć pri tumačenju. U tabeli u Dodatku prikazan je pregled različitih upotreba člana 17 u vezi sa ostalim odredbama Konvencije.

1. Direktna primena

44. Ako podnosilac predstavke u suštini nastoji da koristi materijalnu odredbu Konvencije kao osnovu za pravo da izvrši bilo koji čin ili da se bavi bilo kojom aktivnošću koja ima za cilj poništenje nekog od prava i sloboda utvrđenih Konvencijom, Sud primenjuje član 17 i odbacuje njegovu ili njenu pritužbu kao nespojivu *ratione materiae* sa odredbama Konvencije, u skladu sa članom 35 §§ 3 i 4 (*Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *Belkacem protiv Belgije* (odl.), 2017, § 37; *Kasymakhunov i Saybatolov protiv Rusije*, 2013).
45. Sud može da primenjuje član 17 na sopstvenu inicijativu i proglasi predstavku neprihvatljivom *de plano* (*Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2004; *Belkacem protiv Belgium* (odl.), 2017.; *Witzsch protiv Nemačke (br. 2)* (odl.), 2005; *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018). U slučajevima u kojima je tuženoj državi dostavljena predstavka, njen propust da uloži prigovor na osnovu člana 17 ne sprečava Sud da razmotri pitanje njegove direktne primene (*Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, § 161).

a. Pomoćni karakter i dejstvo člana 17

46. Član 17 može da se primenjuje samo u vezi sa materijalnim odredbama Konvencije (*Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2016, § 222).
47. Članom 17 je predviđeno izuzimanje iz opsega primene (*Lawless protiv Irske (br. 3)*, 1961, § 7, deo pod nazivom „Pravo“). On ima takvo dejstvo da ukida ostvarivanje prava predviđenog Konvencijom, koje podnosilac predstavke pokušava da traži u postupku pred Sudom (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, § 114). *Lilliendahl protiv Islanda* (odl.), 2020, § 25).
48. Dejstvo člana 17 je da isključi ili ukloni zaštitu prema Konvenciji (*Bingöl protiv Turske*, 2010, § 32). Na osnovu člana 17, delo ili aktivnost koja ima za cilj poništenje bilo kog od prava i sloboda utvrđenih Konvencijom se izuzima iz zaštite odgovarajuće materijalne odredbe Konvencije, koja je stoga neprimenljiva.

b. Opseg primene

49. Članom 17 se lica koja žele da ponište prava i slobode utvrđene Konvencijom ne lišavaju opšte zaštite prava i sloboda garantovanih njome. Njime se samo onemogućava da takva lica zakluče na osnovu Konvencije da imaju pravo da se bave bilo kojom aktivnošću ili izvrše bilo koje delo koje ima za cilj poništenje nekog od prava i sloboda navedenih u njoj (*Lawless protiv Irske*, 1959, izveštaj Komisije, § 141).
50. U određenom smislu, član 17 ima ograničen opseg: primenjuje se na lica koja su pretnja demokratskom sistemu država članica isključivo u meri koja je strogo srazmerna ozbiljnosti i trajanju takve pretnje (*De Becker protiv Belgije*, 1960, izveštaj Komisije, § 279).
51. Konkretno, član 17 se ne može koristiti da se lice trajno liši njegovih ili njenih prava i sloboda samo zato što je u određenom trenutku ispoljilo totalitarna uverenja i postupilo u skladu s tim (*De Becker protiv Belgije*, 1960, izveštaj Komisije, § 279).
52. U predmetu *De Becker protiv Belgije* (1960, izveštaj Komisije), podnosilac predstavke, novinar, nije bio u mogućnosti da obavlja svoju profesiju, što je bila posledica osuđujuće presude protiv njega zbog saradnje sa nemačkim vlastima u Belgiji tokom Drugog svetskog rata. Iako se moglo smatrati da njegovo ranije ponašanje spada u opseg člana 17, nije bilo dokaza da je 1960. godine, u vreme kada je Komisija razmatrala njegov predmet, nameravao da povrati svoju slobodu izražavanja da bi je zloupotrebio, na primer, hvaleći nacistički režim. Komisija je stoga odbila da primeni član 17 i ispitala je osnovanost pritužbe podnosioca predstavke shodno članu 10.
53. Sud je bio spreman da primeni isti pristup u predmetu *Ždanoka protiv Letonije* [VV], 2006. U tom predmetu je podnositeljka predstavke, istaknuta članica Komunističke partije, bila onemogućena da se kandiduje za izbornu funkciju zbog svojih aktivnosti u toj stranci, koje su se nastavile i nakon što je stranka pokušala da izvrši državni udar 1991. godine. Prilikom ispitivanja pritužbi podnositeljke predstavke shodno članovima 10 i 11, Veće Suda je odbilo da primeni Član 17, budući da je osporena mera bila zasnovana na ranijem političkom angažovanju podnositeljke predstavke, dok njene trenutne javne aktivnosti nisu ukazivale na nepoštovanje osnovnih vrednosti Konvencije (§ 109 *presude Veća*). Veliko veće, pred koje je predmet iznet, nije se bavilo pitanjem primene člana 17 u ovom kontekstu, jer je odlučilo da predmet ne razmatra sa stanovišta članova 10 i 11 (§ 141 *presude Velikog veća*).

Međutim, pozvalo se na član 17 kada nije utvrdilo povredu člana 3 Protokola br. 1. (Presuda Velikog veća detaljnije se razmatra u daljem tekstu u delu III, pod nazivom „Komunizam“.)

54. Opšte je pravilo da Sud vodi računa da ne donese odluku izvan opsega predmeta. Shodno tome, prilikom odlučivanja o primeni člana 17, zanemariće svako ispoljavanje zabranjenih ciljeva koje, iako povezano ili čak istovremeno sa činjenicama predmeta, strogo govoreći, ne spada u njegov opseg. Predmet *Ifandiev protiv Bugarske* (2019) daje ilustraciju ovog principa: podnosilac predstavke je snosio građansku odgovornost zbog toga što je u svojoj knjizi „Senka Siona“ izneo dva neistinita činjenična navoda, naime da je vođa sindikata bio slobodni zidar i komunista povezan sa bivšim tajnim službama. Država je tvrdila da je dotična knjiga propovedala antisemitizam i da izjave podnosioca predstavke, koje su bile predmet njegove predstavke Sudu, treba posmatrati u ukupnom kontekstu njegovih napisa. Međutim, Sud se nije složio sa ovim argumentom. Konstatujući da se navodi Države u vezi sa članom 17 nisu odnosili na „osporavane izjave“, odnosno na one koji su dovele do građanske odgovornosti podnosioca predstavke, Sud je odbio da primeni član 17 i utvrdio je kršenje člana 10 jer je iznos dosuđene odštete sindikalnom lideru bio očigledno nesrazmeran (§§ 22-25).

c. Prava koja nisu obuhvaćena članom 17

55. Da bi se ostvarila opšta svrha člana 17 (vidi „Uvod“ u tekstu gore), nije nužno da se licima za koje se utvrdi da se bave aktivnostima koje za cilj imaju poništavanje prava i sloboda garantovanih Konvencijom uskrati svako pravo i sloboda koji su garantovani Konvencijom (*Lawless protiv Irske (br. 3)*, 1961, § 6, deo pod nazivom „Pravo“; *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018, § 30; *Šimunić protiv Hrvatske* (odl.), 2019, § 37); *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 93).
56. Takva lica imaju pravo da koriste odredbe Konvencije koje im, ukoliko se na njih pozovu, ne bi omogućile da pokušaju da steknu pravo na osnovu njih da se bave aktivnostima koje imaju za cilj poništavanje „bilo kog od prava i sloboda navedenih u Konvenciji“. Ove odredbe odnose se na dužnosti koje javne vlasti imaju prema svim licima. Član 17 nema uticaja na takve dužnosti (*Lawless protiv Irske*, 1959, izveštaj Komisije, § 141).
57. Konkretno, član 17, kojim je predviđeno izuzimanje iz opsega primene, ne može se tumačiti *a contrario* tako da se njime lice lišava osnovnih individualnih prava garantovanih članovima 5, 6 i 7 Konvencije (*Lawless protiv Irske (br. 3)*, 1961, § 7, deo pod nazivom „Pravo“; *Varela Geis protiv Španije*, 2013, § 40; *Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke* (odl.), 2012, § 85; *Marini protiv Albanije*, 2007, § 90; *Ould Dah protiv Francuske* (odl.), 2009).
58. U predmetu *Lawless protiv Irske (br. 3)*, 1961, u trenutku kad je uhapšen, podnosilac predstavke je lično učestvovao u aktivnostima Irske republikanske armije koja je vršila akte nasilja kako bi ukinula britanski suverenitet u Severnoj Irskoj. U pritvoru je proveo nekoliko meseci, bez optužnice ili suđenja, na osnovu Zakona o krivičnim delima protiv države. Ni Komisija ni Sud nisu podržali tvrdnje Države da se nijedna država, grupa ili osoba koja se bavi aktivnostima koje potpadaju pod odredbe člana 17 ne može pozvati ni na jednu od odredbi Konvencije. Tela Konvencije su umesto toga zauzela stav da član 17 ne onemogućava podnosioca predstavke da traži zaštitu prema članovima 5 i 6. Član 17 nije primenljiv jer se podnosilac predstavke nije pozvao na Konvenciju kako bi opravdao ili izvršio dela koja bi bila u suprotnosti

s pravima i slobodama priznatim Konvencijom, već da bi se žalio da su mu bile uskraćene garancije date članovima 5 i 6 (§§ 5-7, deo pod nazivom „Pravo“).

59. U predmetu *Varela Geis protiv Španije*, 2013, podnosilac predstavke, vlasnik knjižare, je bio osuđen za krivično delo „opravdavanja genocida“, pošto je većina publikacija koje su se prodavale u njegovoj knjižari veličala nacionalsocijalizam, poricala Holokaust i sadržavala podsticanje na diskriminaciju i mržnju prema jevrejskoj zajednici. Država je od Suda tražila da predstavku proglasi neprihvatljivom, tvrdeći da je poruka koju je prenosio sav materijal oduzet od podnosioca predstavke bila u suprotnosti sa duhom i slovom Konvencije. Sud je konstatovao da se podnosilac predstavke nije pozvao na Konvenciju da opravda ili izvrši dela kojima se krše prava i slobode utvrđene njome, već se žalio da su mu uskraćeni mehanizmi zaštite predviđeni članom 6. Prema tome, član 17 Konvencije nije bio primenljiv (§§ 29 i 40).
60. U predmetu *Marini protiv Albanije*, 2007, Sud je takođe odbacio prigovor Države da je član 17 onemogućavao podnosioca predstavke da se poziva na odredbe člana 6, u delu u kom je tražio od Suda da odluke domaćih sudova oceni kao neustavne (§§ 87-91).
61. U predmetu *Ould Dah protiv Francuske* (odl.), 2009, podnosioca predstavke, oficira vojske Mauritanije, francuski sud je osudio za dela mučenja počinjena u Mauritaniji i obuhvaćena mauritanskim zakonom o amnestiji. On se žalio da je francuski sud primenio francusko, a ne mauritansko pravo, na način koji nije u skladu sa članom 7. Iako je podnosilac predstavke počinio dela protivna članu 3, Sud je smatrao da on ne može da bude sprečen da se poziva na član 7 na osnovu člana 17.

d. Prava obuhvaćena članom 17

62. Član 17 se u osnovi odnosi na prava koja bi, da se primene na ovaj slučaj, olakšala pokušaje da se, pozivajući se na takva prava, lice bavi aktivnostima usmerenim na „poništanje svakog prava i slobode sadržanih u Konvenciji“ (*Lawless protiv Irske (br. 3)*, 1961, § 6, deo pod nazivom „Pravo“; *Preda i Dardari protiv Italije* (odl.), 1999; *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 93).
63. Tela Konvencije su do sada primenila član 17 u vezi sa sledećim materijalnim odredbama:
 - Član 9 (*Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke* (odl.), 2012; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013; *Komunistička partija Nemačke (KPD) protiv Nemačke*, 1957, odluka Komisije); *Vasilyev i drugi protiv Rusije* [Odbor], 2020);
 - Član 10 (*Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *Belkacem protiv Belgije* (odl.), 2017.; *M'Bala M'Bala protiv Francuske* (odl.), 2015; *Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke* (odl.), 2012; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013; *Komunistička partija Nemačke (KPD) protiv Nemačke*, 1957, odluka Komisije; *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2004; *Garaudy protiv Francuske* (odl.), 2003; *Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije*, 1979, odluka Komisije; *Witzsch protiv Nemačke (br. 2)* (odl.), 2005; *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018); *Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020; *Vasilyev i drugi protiv Rusije* [Odbor], 2020);
 - Član 11 (*Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke* (odl.), 2012; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013; *W.P. i drugi protiv Poljske* (odl.), 2004; § 139 *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 139; *Komunistička partija Nemačke (KPD)*

protiv Nemačke, 1957, odluka Komisije); *Vasilyev i drugi protiv Rusije* [Odbor], 2020);

- Član 13 u vezi sa članom 14 (*Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke* (odl.), 2012);
- Član 14 u vezi sa članovima 9, 10 i/ili 11 (*Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013; *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2004; *Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *W.P. i drugi protiv Poljske* (odl.), 2004); *Vasilyev i drugi protiv Rusije* [Odbor], 2020);
- Član 3 Protokola br. 1 (*Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije*, 1979, odluka Komisije).

64. Pritužbe podnosioca predstavke shodno citiranim odredbama bile su odbačene kao nespojive *ratione materiae* sa odredbama Konvencije.

e. Kada primeniti član 17

65. Član 17 je primenljiv samo izuzetno i u ekstremnim slučajevima (*Paksas protiv Litvanije* [VV], 2011, § 87 *in fine*; *Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, § 114; *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018, § 46; *Šimunić protiv Hrvatske* (odl.), 2019, § 38); *Pastörs protiv Nemačke*, 2019, § 37). Stoga je prag za njegovu primenljivost visok (*Lilliendahl protiv Islanda* (odl.), 2020, § 26).

66. Član 17 treba koristiti samo ako je odmah jasno da je podnosilac predstavke pokušao da se pozove na Konvenciju da bi se bavio nekom aktivnošću ili izvršio dela koja su očigledno u suprotnosti sa vrednostima Konvencije i imaju za cilj poništavanje prava i sloboda utvrđenih njome (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, §§ 114-115; *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018, § 31; *Šimunić protiv Hrvatske* (odl.), 2019, § 38); *Pastörs protiv Nemačke*, 2019, § 37; *Lilliendahl protiv Islanda* (odl.), 2020, §§ 25-26)). Drugim rečima, trebalo bi da se primenjuje ako se u ponašanju podnosioca predstavke *prima facie* uočava delo koje ima za cilj poništavanje prava i sloboda utvrđenih Konvencijom ili namera da se takvo delo izvrši (*Vona protiv Mađarske*, 2013, § 38). Pravna kvalifikacija ponašanja podnosioca predstavke koju su dali domaći sudovi može da bude relevantan faktor koga treba razmotriti u tom pogledu (*Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 103).

67. Da bi se obrazložila primena člana 17, ispoljavanje zabranjenih ciljeva mora biti dovoljno ozbiljno (*Soulas i drugi protiv Francuske*, 2008, § 48) i nedvosmisleno (*Leroy protiv Francuske*, 2008, § 27); *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, stav 134). Međutim, kako je pokazano u kontekstu slobode izražavanja, član 17 se ne primenjuje samo na izričite i direktne komentare za koje nije potrebno nikakvo tumačenje. Utvrđeno je da je očigledno ispoljavanje ciljeva zabranjenih članom 17, maskiranih kao umetnička produkcija satirične ili provokativne prirode, opasno isto koliko i potpuni i direktan napad, te stoga ne zaslužuje zaštitu u skladu sa Konvencijom (*M'Bala M'Bala protiv Francuske* (odl.), 2015, § 40).

68. Predmeti u kojima je član 17 direktno primenjen mogu se okarakterisati pomoću sledećih obeležja:

- opšti i žestok napad na određenu grupu (*Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *Belkacem protiv Belgije* (odl.), 2017, stav 33), na primer, povezivanje grupe u celini sa određenim teškim krivičnim delom (*Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2004);
- radikalni i dalekosežni karakter zabranjenih ciljeva i predloženih mera za njihovo ostvarivanje (*Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke* (odl.), 2012, stav

73; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013, st. 106-112; *Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije*, odluka Komisije, 1979; *Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *Nemačka komunistička partija (KPD) protiv Nemačke*, odluka Komisije, 1957; *Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, stav 163; *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, st. 131 i 133);

- stalno i/ili sistematsko ispoljavanje zabranjenih ciljeva (*Belkacem protiv Belgije* (odl.), 2017, stav 33; *Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007; *M'Bala M'Bala protiv Francuske* (odl.), 2015, stav 37; *Garaudi protiv Francuske* (odl.), 2003; *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018, stav 45).
69. Pokazalo se i da sam Sud nerado direktno primenjuje član 17 onda kada ograničavanje prava podnosioca predstavke ima veliku težinu (*Vona protiv Mađarske*, 2013, § 36) ili onda kada činjenje ili izjave podnosioca predstavke iziskuju povišen nivo zaštite prema Konvenciji i svako mešanje u relevantno pravo bi stoga zahtevalo najpažljivije preispitivanje od strane Suda (na primer, u vezi sa izjavama izabranog predstavnika u parlamentu, vidi *Pastörs protiv Nemačke*, 2019, § 39).
70. U slučajevima u kojima presudni momenat shodno članu 17 – a to je da li je podnosilac predstavke pokušao da se pozove na Konvenciju da bi se bavio aktivnošću ili izvršio dela uperena protiv vrednosti Konvencije i usmerena na poništavanje prava i sloboda utvrđenih u njoj - nije odmah jasan i preklapa se s pitanjem da li je mešanje u prava podnosioca predstavke bilo „neophodno u demokratskom društvu“, pitanje da li treba primeniti član 17 se objedinjava s meritumom pritužbe podnosioca predstavke shodno relevantnoj materijalnoj odredbi Konvencije (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, § 115). U takvim predmetima, Sud odlučuje o primeni člana 17 u svetlu svih okolnosti predmeta, nakon što razmotri pitanje usklađenosti s materijalnom odredbom o kojoj je reč. Do sada je Sud odlučivao da ne primeni član 17, nakon što je razmotrio osnovanost pritužbe podnosioca predstavke (*Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 1998, §§ 38 i 58; *Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi protiv Turske*, 1998, §§ 32 i 60; *Socijalistička partija i drugi protiv Turske*, 1998, §§ 29 i 53; *Soulas i drugi protiv Francuske*, 2008, §§ 23 i 48; *Féret protiv Belgije*, 2009, §§ 52 i 82; *Ibragim Ibragimov i drugi protiv Rusije*, 2018, § 63; *Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, § 282; *Stern Taulats i Roura Capellera protiv Španije*, 2018, § 42) ili da ne odlučuje o pitanju njegove primena (*Atamanchuk protiv Rusije*, 2020, § 74).

2. Pomoć u tumačenju materijalnih odredaba Konvencije

71. Sud se poziva na član 17 kao pomoć u tumačenju materijalnih odredaba Konvencije.
72. S obzirom na svoju posebnu funkciju, član 17 se često koristi da pojača zaključak o neophodnosti mešanja u prava podnosioca predstavke. Činjenica da podnosilac predstavke nastoji da koristi pravo predviđeno Konvencijom s ciljem koji je suprotan tekstu i duhu Konvencije nosi veliku težinu u proceni neophodnosti mešanja koje je predmet pritužbe (*Williamson protiv Nemačke* (odl.), 2019, § 26); *Pastörs protiv Nemačke*, 2019, § 36)).
73. Kada razmatra pitanje poštovanja materijalnih odredaba na koje se pozivaju podnosioci predstavke, Sud ocenjuje uslove predviđene ovim odredbama u svetlu člana 17 (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, § 209; *Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 1998, § 38).
74. To se događa kada se pitanje njegove primene objedinjava s meritumom pritužbe u skladu sa relevantnom materijalnom odredbom (*Lehideux i Isorni protiv Francuske*,

1998, §§ 38 i 58; *Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi protiv Turske*, 1998, §§ 32 i 60; *Socijalistička partija i drugi protiv Turske*, 1998, §§ 29 i 53; *Soulas i drugi protiv Francuske*, 2008, §§ 23 i 48; *Féret protiv Belgije*, 2009, §§ 52 i 82; *Ibragim Ibragimov i drugi protiv Rusije*, 2018, § 63; *Stern Taulats i Roura Capellera protiv Španije*, 2018, § 23; *Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, § 116).

75. Međutim, tela Konvencije su se takođe pozivala na član 17 i bez izričitog odlučivanja o pitanju da li ga treba primeniti u okolnostima datog predmeta (*Ždanoka protiv Letonije* [VV], 2006, § 99; *Refah Partisi (Stranka blagostanja) i drugi protiv Turske* [VV], 2003, § 96; *Witzsch protiv Nemačke* (odl.), 1999; *Fáber protiv Mađarske*, 2012, § 58; *Chauvy i drugi protiv Francuske*, 2004, § 69; *Schimanek protiv Austrije* (odl.), 2000; *Molnar protiv Rumunije* (odl.), 2012, § 23; *Atamanchuk protiv Rusije*, 2020; *Pastörs protiv Nemačke*, 2019; *Tagiyev i Huseynov protiv Azerbejdžana*, 2019; vidi takođe odluke Komisije u predmetima *D.I. protiv Nemačke*, 1996; *Nachtmann protiv Austrije*, 1998; *Rebhandl protiv Austrije*, 1996; *Nationaldemokratische Partei Deutschlands Bezirksverband München-Oberbayern protiv Nemačke*, 1995; *Honsik protiv Austrije*, 1995; *Walendy protiv Nemačke*, 1995; *F.P. protiv Nemačke*, 1993; *Remer protiv Nemačke*, 1995; *Kühnen protiv Nemačke*, 1988; *Marais protiv Francuske*, 1996; *Purcell i drugi protiv Irske*, 1991; *Karatas i Sari protiv Francuske*, 1998; i *H, W, P. i K. protiv Austrije*, 1989).
76. U nekim predmetima, Sud se čak pozivao na član 17 u suštini, bez da ga je izričito navodio (*Jersild protiv Danske*, 1994, § 35; *R.L. protiv Švajcarske* (odl.), 2003). On je implicitno crpeo inspiraciju iz člana 17 kad je zauzimao stanovište da dela, koja su imala za cilj poništavanje demokratije, koja su podsticala na nasilje ili pokušavala da šire, raspiruju ili pravdaju mržnju zasnovanu na netoleranciji, ne uživaju zaštitu koju pružaju relevantne materijalne odredbe Konvencije, kao što su članovi 10 i 11 (*Delfi AS protiv Estonije* [VV], 2015, § 140; *E.S. protiv Austrije*, 2018, § 43; *Stomakhin protiv Rusije*, 2018, §§ 120-122; *Kaptan protiv Švajcarske* (odl.), 2001; *Herri Batasuna i Batasuna protiv Španije*, 2009, § 87; *Gündüz protiv Turske* (odl.), 2003; *Kudrevičius i drugi protiv Litvanije* [VV], 2015, § 92; *Yazar i drugi protiv Turske*, 2002; vidi takođe Vodiče kroz sudsku praksu za član 11 i član 10 Konvencije).
77. Sud se takođe može pozvati na član 17 prilikom razmatranja pitanja da li su domaće vlasti ispunile svoju pozitivnu obavezu prema članu 8, posmatrano samostalno ili u vezi sa članom 14, da pojedinačnim članovima društvene grupe pruže obeštećenje u vezi sa javnim izjavama za koje se tvrdi da su negativno stereotipno prikazale tu grupu. S tim u vezi, član 17 je od značaja prilikom razmatranja sledećih pitanja od strane Suda: pre svega, da li su vlasti na odgovarajući način ocenile opšti smisao osporenih izjava, posebno njihovu sposobnost da pogođenu grupu izlože stigmatizaciji i izazovu mržnju i predrasude protiv njenih članova; i drugo, da li su uspostavile odgovarajuću ravnotežu između prava oštećene strane na poštovanje njegovog ili njenog „privatnog života“ i prava autora izjava na slobodu izražavanja (*Budinova i Čaprazov protiv Bugarske*, 2021, st. 93 -94; *Behar i Gutman protiv Bugarske*, 2021, st. 104-105).
78. Sud je takođe koristio član 17 kao pomoć u tumačenju pojmova ili opsega prava sadržanih u drugim odredbama Konvencije ili Protokola uz nju:
- Član 5 § 1 (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1978, § 194);
 - Član 6 § 1 (*Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1975, § 38; *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1982, § 90);
 - Član 2 Protokola br. 1 (*Campbell i Cosans protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984, § 36).

III. PRIMERI SUDSKE PRAKSE

A. Promovisanje i odobravanje terorizma i ratnih zločina

1. Član 17 je primenjen

79. U predmetu *Roj TV A/S protiv Danske* (odl.), 2018, kompanija podnosilac predstavke koja je vodila televizijski kanal osuđena je zbog toga što je promovisala terorističko delovanje PKK (Radnička partija Kurdistan) kroz svoje programe. Izrečena joj je novčana kazna i oduzeta dozvola za emitovanje. Za Sud, pritužba kompanije podnosioca predstavke, a na osnovu člana 17, nije povlačila zaštitu koju pruža član 10, imajući u vidu uticaj i prirodu spornih programa, koji su bili distribuirani širokoj publici i sadržavali podsticanje na nasilje i podršku terorističkim aktivnostima i samim tim bili direktno vezani za sprečavanje terorizma, što je najvažnije pitanje u savremenom evropskom društvu. Konkretno, jednostrano izveštavanje uz ponavljanje podsticanja da se učestvuje u borbama i akcijama i da se priključi gerilskoj grupi, kao i prikazivanje poginulih pripadnika gerile kao junaka predstavljalo je propagandu za PKK, terorističku organizaciju, i nije moglo da se smatra pukim izražavanjem saosećanja. Pored toga, kompanija podnosilac predstavke je u relevantnom periodu u značajnoj meri bila finansirana od strane PKK (§§ 46-47). Predstavka je odbačena kao nespojiva *ratione materiae* sa odredbama Konvencije. (Za ranije predmete koji se odnose na izražavanje podrške PKK, vidi u daljem tekstu, deo pod nazivom „Podsticanje na nasilje”: *Zana protiv Turske*, 1997, §§ 52-62; *Sürek protiv Turske (br. 1)* [VV], 1999, §§ 58-65.)

2. Član 17 nije primenjen

80. U predmetu *Leroy protiv Francuske*, 2008, podnosilac predstavke, karikaturista, je bio osuđen za saučesništvo u odobravanju terorizma zbog objavljivanja crteža koji prikazuje napad na „kule bliznakinje“ Svetskog trgovinskog centra, s natpisom iznad crteža: „Svi smo sanjali o tome ... Hamas je to i učinio“. Po mišljenju Suda, podnosilac predstavke je svojim izborom reči pokazao da odobrava nasilje i da se solidariše sa počiniocima napada, čime je narušio dostojanstvo žrtava (§§ 42-43). Ipak, Sud je odbio da primeni član 17 iz sledećih razloga. Prvo, osnovna poruka koju je podnosilac predstavke pokušao da prenese – podrška i veličanje nasilnog uništenja američkog imperijalizma - nije negacija osnovnih prava i ne bi mogla da se izjednači sa rasističkim, antisemitskim ili islamofobnim komentarima koji su direktno suprotni vrednostima na kojima Konvencija počiva. Drugo, crtež i prateći natpis nisu opravdavali terorističke akte toliko nedvosmisleno da bi izgubili zaštitu člana 10 (§ 27). Sud na kraju nije utvrdio kršenje ove odredbe, uzimajući u obzir vreme objavljivanja (samo dva dana nakon napada), njen uticaj u politički osetljivoj oblasti, i potrebu da vlasti budu budne i prate rizik od porasta nasilja (§ 45).

81. Predmet *Orban i drugi protiv Francuske* (2009) ticao se objavljivanja knjige bivšeg oficira u specijalnim službama koji je bio direktno umešan u postupke poput mučenja i pogubljenja po kratkom postupku tokom obavljanja svojih dužnosti za vreme rata u Alžiru od 1955-1957. godine. Izdavači i autor su proglašeni krivim za javnu odbranu ratnih zločina ili pomaganje i podstrekavanje na to krivično delo. Sud je odbio da primeni član 17, jer nije mogao da utvrdi da se knjigom nedvosmisleno želelo da se opravdaju ratni zločini, poput mučenja ili pogubljenja po kratkom postupku. Činjenica da autor nije zauzeo kritički stav u pogledu tih užasnih postupaka i da je, umesto da izrazi žaljenje, tvrdio da je delovao u skladu sa zadatkom koji su mu poverile francuske vlasti, činila je sastavni deo njegovog svedočenja. Imajući u vidu izuzetan značaj javne rasprave o kojoj je reč, vreme koje je proteklo od rata i težinu kazne izrečene podnosiocima predstavki, Sud je utvrdio kršenje člana 10 (§§ 35-36 i 49-54).

3. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

82. U predmetu *Herri Batasuna i Batasuna protiv Španije*, 2009, partije podnosilaca predstavke proglašene su nezakonitim; one su raspuštene zbog pružanja političke podrške terorističkoj organizaciji ETA i zbog delovanja u skladu sa njenom strategijom. Implicitno se pozivajući na član 17, Sud nije mogao da smatra da je osporeno ponašanje obuhvaćeno zaštitom po Konvenciji, jer korišćeni metodi nisu bili ni zakoniti, ni kompatibilni sa osnovnim demokratskim načelima (§ 87). S obzirom na situaciju koja je u Španiji postojala dugi niz godina u vezi sa terorističkim napadima i budući da su politički planovi partija podnosilaca predstavke predstavljali značajnu pretnju za špansku demokratiju, sankcija koja im je izrečena bila je srazmerna legitimnom cilju kome se težilo i stoga u skladu sa članom 11 (§§ 89 i 93).
83. U predmetu *Purcell i drugi protiv Irske* (1991, odluka Komisije), podnosiocima predstavke, novinarima i producentima radio ili televizijskih programa, bilo je zabranjeno da emituju intervjue ili izveštaje o razgovorima sa predstavnicima Irske republikanske armije (IRA), ilegalne terorističke organizacije i drugih organizacija povezanih sa njom. Svrha ograničenja bila je sprečavanje ovih drugih da šalju šifrovane poruke i promovišu svoje nelegalne aktivnosti i nasilje. Pozivajući se na član 17, Komisija je osporeno ograničenje smatrala opravdanim prema članu 10 § 2 i proglasila je predstavku neprihvatljivom.
84. U predmetu *Karatas i Sari protiv Francuske* (1998, odluka Komisije) podnosilac predstavke je osuđen za terorizam u Francuskoj. Pozivajući se na član 17, Komisija je odbacila njegove pritužbe u skladu sa članovima 9, 10 i 11, kao očigledno neosnovane, jer je podnosilac predstavke nastojao da zaobiđe stvarnu svrhu tih odredbi s obzirom da je bio umešan u međunarodni terorizam, što je bilo u suprotnosti sa osnovnim vrednostima Konvencije, odnosno pravdom i mirom.

4. Bez pozivanja na član 17

85. Predmet *Stomakhin protiv Rusije* (2018) odnosi se na zatvorsku kaznu i trogodišnju zabranu bavljenja novinarstvom koja je podnosiocu predstavke izrečena zbog promovisanja ekstremizma u kontekstu sukoba u Čečeniji. Po mišljenju Suda, neke od spornih izjava, objavljenih ubrzo nakon terorističkih napada, su veličale terorizam, hvaleći gospodare rata kao „heroje,” i pozivale na krvoproliće i nasilno rušenje političkog režima i ustavnog poretka Rusije upotrebom sile. Takođe, prikazujući federalne oružane snage i snage bezbednosti kao apsolutno, brutalno i dehumanizovano zlo, predmetni tekstovi pobudili su duboko ukorenjenu i iracionalnu mržnju prema njima i, uz dužno uvažavanje osetljivog konteksta protivterorističke akcije, izložili ih mogućem riziku od fizičkog nasilja (§§ 99-101). Sud se u ovom kontekstu nije pozvao na član 17 i na kraju je utvrdio kršenje člana 10, uzimajući u obzir težinu kazne, kao i mali potencijalni uticaj predmetnih izjava, štampanih u biltenu koji je podnosilac predstavke sam izdavao i distribuirao lično ili preko svojih poznanika na javnim događajima (§§ 129-131).

B. Podsticanje na nasilje

1. Član 17 je primenjen

86. U sledećim predmetima, na osnovu člana 17, Sud je odbacio pritužbe podnosilaca predstavki na osnovu članova 9, 10, 11, 13 ili 14 Konvencije kao nespojive *ratione materiae* sa odredbama Konvencije. Pritužba u skladu sa članom 1 Protokola br. 1 u vezi s oduzimanjem imovine udruženja podnosioca predstavke odbačena je kao očigledno neosnovana iz istih razloga.
87. Predmet *Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke* (odl.) (2012) odnosio se na zabranu aktivnosti islamističkog udruženja zbog zagovaranja upotrebe nasilja u cilju uništenja države Izrael, proterivanja ili ubijanja njenih stanovnika i svrgavanja vlada islamskih država. Po mišljenju Suda, udruženje podnosilac predstavke je koristilo prava predviđena Konvencijom za ciljeve koji su očigledno bili u suprotnosti sa vrednostima Konvencije, naročito sa opredeljenjem za mirno rešavanje međunarodnih sukoba i nepovredivošću ljudskog života.
88. Sud je potvrdio ove zaključke u predmetu *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013, koji se odnosio na osuđujuću presudu protiv podnosilaca predstavke zbog širenja ideologije Hizb ut-Tahrira, koji je zabranjen kao teroristička organizacija u Rusiji, i regrutovanja njegovih novih članova. Pošto je Hizb ut-Tahrir veličao ratovanje i težio da nametne islamsku vladavinu i režim zasnovan na šerijatskom pravu širom sveta, širenje njegovih političkih ideja od strane podnosilaca predstavke očigledno je spadalo u opseg člana 17 (§§ 107- 114); vidi i *Vasilyev i drugi protiv Rusije* [Odbor], 2020).
89. U predmetu *Belkacem protiv Belgije* (odl.), 2017, podnosilac predstavke je osuđen na novčanu kaznu i zatvorsku kaznu zbog serije video snimaka na platformi YouTube, u kojima je pozivao gledaoce da nadvladaju nemuslimane, održe im lekciju i bore se protiv njih. Po mišljenju Suda, takav opšti, žestok i izrazito maliciozan napad bio je nespojiv sa vrednostima tolerancije, društvenog mira i nediskriminacije. Štaviše,

komentari podnosioca predstavke u kojima se zagovara džihad i brani šerijatsko pravo, uz istovremeno pozivanje na nasilje kako bi se ono uspostavilo, može se smatrati „govorom mržnje“ (§§ 33-36).

90. U predmetu *Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, podnosiocu predstavke je izrečena zatvorska kazna zbog širenja propagandnih materijala kojima se poziva na oružanu pobunu sa ciljem dovođenja komunističkih revolucionara na vlast. Prema mišljenju Suda, ove poruke predstavljale su pretnju javnom redu i demokratiji. Podnosiocu predstavke je stoga uskraćena zaštita u skladu sa Konvencijom kad je reč o ovoj aktivnosti.

2. Član 17 nije primenjen

91. U predmetu *Stern Taulats i Roura Capellera protiv Španije*, 2018, podnosioci predstavke su osuđeni zbog paljenja velike fotografije kraljevskog para, okrenute naopako. Trebalo je da služe zatvorsku kaznu u slučaju da ne plate novčanu kaznu. Sud je odbio da primeni Član 17. Posmatran u kontekstu antimonarhističkih i separatističkih demonstracija, čin podnosilaca predstavke treba tumačiti kao simboličan izraz radikalnog nezadovoljstva ili protesta, kao političku kritiku, a ne kao govor mržnje. Nadalje, ne može se utvrditi da je bilo podsticanja na nasilje na osnovu karakteristika, konteksta ili posledica čina, koji nije doveo do nasilnih protesta ili javnih nereda. Krivična kazna izrečena podnosiocima predstavke predstavljala je nesrazmerno mešanje u njihovu slobodu izražavanja, što je dovelo do toga da Sud utvrdi povredu člana 10 (§§ 38-42).
92. U predmetu *Bingöl protiv Turske*, 2010, podnosilac predstavke, političar, je bio osuđen na zatvorsku kaznu zbog kritikovanja turske države u vezi sa kurdskim pitanjem. Za Sud, priroda uvredljivih komentara nije iziskivala primenu člana 17 (§ 32). Iako su određeni odlomci imali neprijateljsku konotaciju, u njima se nije zagovarala upotreba nasilja niti se njima nastojalo da se izazove duboka ili iracionalna mržnja prema onima koji su predstavljeni kao odgovorni za situaciju o kojoj je reč. Čak i uzimajući u obzir teškoće u vezi sa borbom protiv terorizma, podnosilac predstavke je dobio nesrazmerno oštru kaznu, čime je prekršen član 10 (§ 39).

3. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

93. Predmet *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, odnosio se na administrativno raspuštanje tri ekstremno desničarska udruženja nakon smrti mladića, pripadnika antifašističkog pokreta, u sukobu sa skinhedsima. Jedno od udruženja, čiji su članovi bili umešani u incident, raspušteno je sa obrazloženjem da predstavlja privatnu miliciju. Nije bilo dovoljno dokaza da se utvrdi podsticanje na „diskriminaciju, mržnju ili nasilje“. Sud stoga nije smatrao za potrebno da odlučuje o pitanju primene člana 17: pravna karakterizacija činjenica od strane domaćih sudova nije otkrila prima facie bilo kakvo ponašanje koje ima za cilj poništavanje prava i sloboda utvrđenih u Konvenciji. Istovremeno, Sud je smatrao da su vlasti imale razloga da strahuju da će grupa ove prirode, koja organizuje skupove uniformisanih lica i parade u vojnom stilu i regrutuje svoje pripadnike na osnovu njihove sposobnosti da koriste fizičku silu u slučaju „okršaja“, promovisati klimu nasilja i zastrašivanja. Štaviše, njen predsednik je zagovarao političko nasilje. Raspuštanje je stoga bilo neophodno da bi se što de-

- lotvornije sprečilo remećenje javnog reda i mira kako član 11. Konvencije ne bi bio prekršen.
94. U odluci u predmetu *Gündüz protiv Turske*, 2003, podnosilac predstavke, vođa radikalne islamske sekte, osuđen je za javno podsticanje na izvršenje krivičnog dela zbog intervjua koji je objavljen u štampi. Kritikujući „umerene islamske intelektualce“ kao ljude „u kojima više nije ostalo nimalo snage“, „kao da su šuplje statue“, podnosilac predstavke je dodao: „Sve što je sada potrebno jeste da jedan hrabar čovek među muslimanima zarije bodež u njihov meki trbuh i dvaput ih probode bajonetom da bi pokazao koliko su zapravo prazni.“ Iako bi takvi komentari mogli da se shvate kao metafora, moglo bi takođe da se smatra da predstavljaju govor mržnje ili veličanje ili podsticanje na nasilje. Konkretno, jedna od osoba o kojima je bila reč, poznati pisac, je poimence pomenut i zbog toga je neosporno bio izložen značajnom riziku od fizičkog nasilja. Implicitno se pozivajući na član 17, Sud nije smatrao da je stroga kazna izrečena u ovom slučaju nesrazmerna, s obzirom na to da je ponašanje podnosioca predstavke bilo nespojivo sa pojmom tolerancije i osnovnim vrednostima pravde i mira i njime su se negirali temeljni principi pluralističke demokratije. Njegova pritužba na osnovu člana 10 odbačena je kao očigledno neosnovana.
95. U predmetu *Kaptan protiv Švajcarske* (odl.), 2001, domaće vlasti su zaplenile i uništile osamdeset osam kilograma propagandnog materijala PKK upućenog podnosiocu predstavke. Materijali, očigledno namenjeni prodaji ili distribuciji, su imali za cilj radikalizaciju kurdskih emigranata i, generalno, pridobijanje što većeg broja lica za oružanu borbu protiv turskih vlasti. Sud se pozvao na član 17 u suštini, konstatujući da takva vrsta govora nije bila obuhvaćena članom 10. Njegova pritužba u skladu sa ovom odredbom odbačena je kao očigledno neosnovana.

4. Bez pozivanja na član 17

96. U prethodnim predmetima, s obzirom da je prihvatio da je PKK teroristička organizacija, Sud je ispitivao izjave u vezi s njom samo u odnosu na član 10, bez izričitog ili implicitnog pozivanja na član 17.
97. U predmetu *Zana protiv Turske*, 1997, Sud nije utvrdio kršenje člana 10 zbog izricanja kazne podnosiocu predstavke zbog toga što je izrazio svoju podršku „nacionalnooslobodilačkom pokretu PKK“, dalje navodeći da on nije „za masakre“ i da „svako može da pogreši, a da PKK greškom ubija žene i decu“. Te kontradiktorne i dvosmislene izjave koje je dao bivši gradonačelnik najvažnijeg grada na jugoistoku Turske i koje su objavljene u glavnim novinama u vreme napada PKK u tom regionu, morale su da se posmatraju kao izjave koje će verovatno pogoršati ionako eksplozivnu situaciju (§§ 58-60).
98. U predmetu *Sürek protiv Turske (br. 1)* [VV], 1999, podnosilac predstavke je osuđen zbog objavljivanja u njegovom časopisu pisama čitalaca u kojima oni oštro osuđuju vojne akcije vlasti u jugoistočnoj Turskoj. Prema mišljenju Suda, sporna pisma, koja pozivaju na krvavu osvetu, moraju da se posmatraju kao sadržaj koji može da podstakne dalje nasilje, izazivajući duboko usađenu i iracionalnu mržnju prema onima koji su prikazani kao odgovorni za navodna zlodela, naročito prema licima koja su identifikovana poimence. Sud nije utvrdio kršenje člana 10 (§§ 62-65).

C. Navodna pretnja teritorijalnom integritetu i ustavnom poretku

1. Član 17 je primenjen

99. U predmetu *Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, podnosilac predstavke je osuđen na godinu dana zatvora zbog distribuiranja materijala kojim se poziva na nasilno preuzimanje vlasti u državi od strane komunističkih revolucionara. Konkretno, ti materijali su otvoreno pozivali na oružani građanski sukob u zemlji s ciljem uspostavljanja dominacije proletarijata nad ostalim društvenim klasama. U nekim člancima se takođe poziva na postepenu podelu ukrajinske teritorije. Po mišljenju Suda, te poruke predstavljaju pretnju javnom redu i demokratiji i u suprotnosti su s osnovnim idealima i vrednostima na kojima se temelji Konvencija i demokratsko društvo, uključujući pravdu, slobodne izbore i mir. Na osnovu člana 17, pritužba podnosioca predstavke shodno članu 10 je odbačena kao nespojiva *ratione materiae* sa odredbama Konvencije.

2. Član 17 nije primenjen

100. U sledeća tri predmeta (*Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi protiv Turske*, 1998; *Socijalistička partija i drugi protiv Turske*, 1998; i *Partija slobode i demokratije (ÖZDEP) protiv Turske* [VV], 1999), partije podnosioci predstavke su raspuštene, uglavnom na osnovu toga što su, praveći razliku između kurdske i turske nacije, promovisali separatizam. Njihovim liderima bilo je zabranjeno da obavljaju slične funkcije u bilo kojoj drugoj političkoj stranci. Prema mišljenju Ustavnog suda, ciljevi partija podnosilaca predstavke bili su slični ciljevima terorističkih organizacija, u meri u kojoj su se zalagale za uspostavljanje kurdsko-turske federacije i podržavale pravo kurdske naroda da vodi „rat za nezavisnost“.

101. Za Sud, nije bilo razloga da se uključuje član 17 (*Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi protiv Turske*, 1998, § 60; *Socijalistička partija i drugi protiv Turske*, 1998, § 53; *Partija slobode i demokratije (ÖZDEP) protiv Turske* [VV], 1999, § 47). Udruženje, uključujući političku stranku, nije isključeno iz zaštite koju pruža Konvencija samo zato što su nacionalne vlasti smatrale da njegove aktivnosti podrivaju ustavne strukture države (*Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi protiv Turske*, 1998, § 27; *Socijalistička partija i drugi protiv Turske*, 1998, § 29). U suštini demokratije je da se dozvoli predlaganje raznih političkih projekata i vodi rasprava o njima, čak i onih koji dovode u pitanje način na koji je država u tom trenutku organizovana, pod uslovom da oni ne teže da nanesu štetu samoj demokratiji (*Socijalistička partija i drugi protiv Turske*, 1998, §§ 46-47; *Partija slobode i demokratije (ÖZDEP) protiv Turske* [VV], 1999, §§ 40-41).

102. Iako su partije podnosioci zahteva pozvale lica kurdske porekla da zajedno iznesu određene političke zahteve, nije bio upućen poziv na upotrebu nasilja, pobunu ili odbacivanje demokratskih načela na neki drugi način (*Socijalistička partija i drugi protiv Turske*, 1998, §§ 46-47; *Partija slobode i demokratije (ÖZDEP) protiv Turske*

[VV], 1999, §§ 40-41). Štaviše, nije pokazano da su partije podnosioci predstavke ohrabrivale separatizam, ili kako bi one mogle da budu odgovorne za probleme izazvane terorizmom u Turskoj. Ukratko, takva radikalna mera kao raspuštanje bila je nesrazmerna legitimnom cilju kome se težilo, čime je prekršen član 11.

103. U predmetu *Sidiropoulos i drugi protiv Grčke*, 1998, podnosiocima predstavke je odbijena registracija njihovog udruženja pod nazivom „Dom makedonske civilizacije“. Sud nije smatrao da član 17 može da bude primenjen (§§ 28-29). Ciljevi udruženja, koji su bili isključivo da se čuva i razvija tradicija i narodna kultura okruga Lerin (grčki Florina), bili su potpuno legitimni. Iako su podnosioci predstavke pozivali na potpuno poštovanje prava makedonske manjine, nije bilo utvrđeno da su imali separatističke namere ili zagovarali upotrebu nasilja ili nedemokratskih sredstava (§ 43). Odbijanje registracije udruženja podnosilaca predstavke, koje se zasnivalo na pukoj sumnji u njihove prave namere, bilo je kršenje člana 11 (§§ 45-47).
104. U predmetu *Udruženje građana „Radko“ i Paunkovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2009, udruženje podnosilac predstavke bilo je raspušteno ubrzo nakon što je formirano zbog toga što su njegovi pravi ciljevi bili oživljavanje ideologije Ivana Mihajlova-Radka, prema kojoj makedonska nacionalnost nikada nije postojala na toj teritoriji, već je ona pripadala Bugarima iz Makedonije. Sud nije smatrao da postoji potreba da se uključi član 17, jer nije bilo dokaza koji bi pokazali da je udruženje zagovaralo neprijateljstva ili se opredelilo za politiku koja predstavlja stvarnu i direktnu pretnju javnom redu, makedonskom društvu ili državi. Iako je vlada tvrdila da su Ivan Mihajlov-Radko (vođa makedonskog Oslobođilačkog pokreta od 1925. do 1990.) i njegovi sledbenici koristili terorističke metode, Ustavni sud nije okarakterisao udruženje podnosioca predstavke kao „terorističko“ niti je zaključio da bi ono ili njegovi članovi koristili ilegalna ili antidemokratska sredstva za ostvarivanje svojih ciljeva. Takođe nije objasnio zašto je negiranje makedonske nacionalnosti smatrao ravnim nasilju ili nasilnom uništavanju ustavnog poretka (§§ 72-77). Utvrđeno je da je raspuštanjem udruženja prekršen član 11.

D. Promovisanje totalitarnih ideologija

1. Komunizam

a. Član 17 je primenjen

105. U predmetu *Komunistička partija Nemačke (KPD) protiv Nemačke* (1957, odluka Komisije) partija podnosilac predstavke je raspuštena kao protivustavna i njena imovina je zaplenjena. Komisija je konstatovala da je, iako je partija imala za cilj da preuzme vlast isključivo ustavnim sredstvima, njen cilj bio uspostavljanje socijalističko-komunističkog sistema putem proleterke revolucije i diktature proletarijata. Međutim, pošto je pribegavanje diktaturi bilo nespojivo sa Konvencijom, zbog člana 17, partija podnosilac predstavke nije mogla da koristi zaštitu članova 9, 10 i 11. Njena predstavka je odbačena kao nespojiva *ratione materiae* sa odredbama Konvencije.

106. Predmet *Romanov protiv Ukrajine* [Odbor], 2020, odnosio se na osuđujuću krivičnu presudu za širenje komunističke propagande o nasilnom rušenju postojećeg političkog režima. Za Sud, otvoreni pozivi na oružanu pobunu opravdali su direktnu primenu člana 17.

b. Član 17 nije primenjen

107. U predmetu *Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi protiv Turske*, 1998, jedan od razloga raspuštanja partije podnosioca predstavke bila je činjenica da je u svom imenu sadržavala reč „komunistička“ koja je bila zabranjena Zakonom o regulisanju političkih stranaka. Međutim, sve dok je partija podnosilac predstavke ispunjavala zahteve demokratije i u nedostatku dokaza koji bi pokazali da se, odlučujući da sebe naziva „komunističkom“, opredelila za politiku koja predstavlja stvarnu pretnju turskom društvu ili turskoj državi, njen izbor imena nije mogao da opravda tako drastičnu meru kao što je raspuštanje. Stoga nije bilo potrebe za uključivanjem člana 17, a utvrđeno je kršenje člana 11.
108. U predmetu *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu protiv Rumunije*, 2005, političkoj grupi pod nazivom Partija komunista koji nisu bili članovi Komunističke partije Rumunije (PCN) odbijena je registracija kao političke stranke. Sud nije smatrao da postoji razlog da primeni član 17 (§ 59). Konstitutivni akti PCN naglašavali su važnost poštovanja načela demokratije i nisu sadržavali nikakav poziv na upotrebu nasilja ili na ustanak. Zapravo, oni su kritikovali i zloupotrebe od strane bivše Komunističke partije izvršene pre 1989. godine, od koje su se ogradili – između ostalog i sopstvenim imenom - i politiku koju je sprovodila od 1989. godine, opisanu kao antisocijalnu i protivnu interesima radničke klase (§§ 54- 55). Rumunsko iskustvo totalitarnog komunizma ne bi moglo samo po sebi da opravda potrebu za osporenim mešanjem, pogotovo jer su u više evropskih zemalja postojale komunističke partije koje poštuju marksističku ideologiju (§ 57). Takva drastična i nesrazmerna mera kao što je odbijanje registracije političke partije bila je kršenje člana 11.
109. U predmetu *Vajnai protiv Mađarske*, 2008, podnosilac predstavke je osuđen zato što je na dozvoljenim demonstracijama nosio crvenu zvezdu petokraku na svojoj jakni. Za Sud, predstavka nije predstavljala zloupotrebu prava u smislu člana 17. Prvo, nije pokazano da je podnosilac predstavke izrazio nepoštovanje prema žrtvama totalitarnog režima, da je pripadao grupi sa totalitarnim ambicijama ili da je bio umešan u rasističku propagandu (§§ 24-25). Drugo, iako su masovna kršenja ljudskih prava, koja su bila činjena za vreme komunizma, diskreditovala njenu simboličku vrednost, crvena zvezda je i dalje simbolizovala i međunarodni radnički pokret, koji se bori za pravičnije društvo, kao i određene zakonite političke stranke koje su aktivne u različitim državama članicama (§ 52). Treće, Država nije pokazala da samo nošenje crvene zvezde predstavlja opasnu totalitarnu propagandu, posebno ako se posmatra u svetlu činjenice da je podnosilac predstavke to učinio na zakonito organizovanim, mirnim demonstracijama u svojstvu potpredsednika registrovane levičarske političke stranke, bez namere koja bi bila poznata da učestvuje u mađarskom političkom životu protivno vladavini prava. Sud je na kraju utvrdio kršenje člana 10, uzimajući u obzir neselektivnu prirodu i vrlo širok opseg zabrane upotrebe totalitarnih simbola, posebno u svetlu nepostojanja bilo kakve stvarne i trenutne opasnosti od obnavljanja komunističkog režima ili nereda izazvanih javnim isticanjem crvene zvezde. Nadalje, potencijalno širenje totalitarne

ideologije, koliko god bilo odbojno, ne može da bude jedini razlog za ograničavanje putem krivične sankcije (§§ 54- 58; vidi takođe *Fratanoló protiv Mađarske*, 2011).

c. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

110. U predmetu *Ždanoka protiv Letonije* [VV], 2006, podnositeljka predstavke je bila onemogućena da se kandiduje na izborima za nacionalni parlament na osnovu zakonskog ograničenja uvedenog za lica koja su aktivno učestvovala u aktivnostima Komunističke partije Letonije nakon što je ona 1991. godine pokušala da nasilno svrgne novouspostavljeni demokratski režim. Sud nije utvrdio kršenje člana 3 Protokola br. 1, jer bi se osporena mera mogla smatrati prihvatljivom s obzirom na kontekst koji je doveo do njenog usvajanja. Štaviše, ona nije bila primenjena na podnositeljku predstavke na proizvoljan ili nesrazmeran način. S tim u vezi, Sud se pozvao na član 17 da bi zaključio da članom 3 Protokola br. 1 nisu isključena ograničenja osmišljena da zaštite integritet demokratskog procesa sprečavanjem učešća u radu zakonodavnog tela onih pojedinaca koji su, na primer, izvršili tešku zloupotrebu javnog položaja ili čije ponašanje je pretilo da naruši vladavinu prava ili temelje demokratije (§§ 110 i 122). Letonske vlasti su imale pravo, u okviru svog polja slobodne procene, da pretpostave da je podnositeljka predstavke imala mišljenja nespojiva sa potrebom da se obezbedi integritet demokratskog procesa, pošto nije dala nijednu izjavu kojom bi se ogradila od Komunističke partije Letonije tokom državnog udara, ili u bilo kom trenutku nakon toga (§§ 123-124 i 130).

2. Nacistička ideologija

a. Član 17 je primenjen

111. U predmetu *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, Sud je razmotrio, između ostalog, raspuštanje jednog ultradesničarskog udruženja paravojnog tipa, koje je izražavalo podršku licima koja su saradivala sa nacističkom Nemačkom, promovisalo ideologiju višijevskog režima, posebno njegove rasne zakone, i organizovalo kampove za obuku paravojnih snaga u svrhu indoktrinacije mladih militanata. Po mišljenju Suda, ugrožavanjem demokratskog procesa i podsticanjem na rasno motivisanu mržnju i diskriminaciju, između ostalog i putem nasilja, udruženje podnosilac predstavke nije moglo da traži zaštitu prema članu 11. Konvencije. Na osnovu člana 17, njegova pritužba je odbačena kao nespojiva sa odredbama Konvencije.

b. Član 17 nije primenjen

112. U predmetu *De Becker protiv Belgije* (1960, izveštaj Komisije), kao posledica njegove osuđujuće presude zbog saradnje sa nemačkim vlastima tokom Drugog svetskog rata, u svojstvu urednika novina, podnosilac predstavke je bio sprečen, između ostalog, da obavlja svoju profesiju novinara i pisca. Iako bi se moglo smatrati da je ranije ponašanje podnosioca predstavke obuhvaćeno opsegom člana 17, nije bilo dokaza da je 1960. godine, u vreme kada je Komisija razmatrala njegov predmet, on nameravao da iskoristi svoju slobodu izražavanja da bi je zloupotrebio, na primer, hvaleći nacistički režim. Komisija je, stoga, odbila da primeni član 17 i zaključila je da osporena ograničenja, koja su nefleksibilno izrečena doživotno, nisu bila opravdana shodno članu 10 (§ 279).

113. U predmetu *Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 1998, Sud nije primenio član 17 kad se bavio publikacijom čiji je cilj obezbeđivanje ponovnog suđenja i rehabilitacija maršala Petena, šefa države u doba Višijevske Francuske od 1940-1944. godine, koji je osuđen na smrt zbog saradnje s nacističkom Nemačkom. Nije se radilo o opravdavanju pronacističke politike, jer su podnosioci predstavke izričito izrazili svoje neodobravanje nacističkih zločina (§ 53). To je takođe bio jedan od razloga da se utvrdi da je njihovom krivičnom osudom prekršen član 10.

c. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

114. Tela Konvencije su se bavila nizom predmeta koji se tiču pokušaja oživljavanja nacionalsocijalizma, antisemitizma i rasizma putem publikacija, paravojnih vežbi uz upotrebu nacističkih uniformi i parola, demonstracija kojima se proslavlja Hitlerov rođendan ili drugih javnih događaja koji uključuju veličanje diktatora Trećeg Rajha i njegove vojske (vidi odluke Komisije u predmetima *Kühnen protiv Nemačke*, 1988; *X. protiv Austrije*, 1963; *H, W, P. i K. protiv Austrije*, 1989; *Ochensberger protiv Austrije*, 1994; i odluku Suda u predmetu *Schimanek protiv Austrije*, 2000). Komisija, a kasnije i Sud, su zauzeli stanovište da je nacionalsocijalizam totalitarna doktrina nespojiva sa demokratijom i ljudskim pravima. Oni su se pozvali na član 17 da bi utvrdili da su osuđujuće krivične presude protiv podnosilaca predstavke bile „neophodne u demokratskom društvu“. Njihove pritužbe na osnovu člana 9, 10 ili 14 bile su odbačene kao očigledno neosnovane.
115. U predmetu *Fáber protiv Mađarske*, 2012, podnosilac predstavke je priveden i novčano kažnjen zbog isticanja takozvane arpadovske - prugaste zastave u znak protesta protiv antirasističkih demonstracija koje su bile u toku. Zastava je zakonom priznata kao jedna od istorijskih zastava Mađarske, dok je u isto vreme ekstremno desničarski pokreti često koriste kao simbol koji podseća na mađarski nacistički pokret (Strelasti krst). Iako je podnosilac predstavke nosio zastavu na lokaciji masovnog istrebljenja Jevreja tokom režima Strelastog krsta, samo njeno isticanje, uprkos tome što su neki demonstranti mogli da ga smatraju uvredljivim, šokantnim ili čak „fašističkim“, nije bilo ni zastrašivanje niti je moglo da podstakne nasilje izazivanjem duboko ukorenjene i iracionalne mržnje prema osobama koje bi se mogle identifikovati (§ 56). Sud nije isključio mogućnost da isticanje kontekstualno dvosmislenog simbola na konkretnoj lokaciji masovnih ubistava u određenim okolnostima može da bude izraz identifikacije sa počiniocima tih zločina, odnosno da bi potreba da se zaštite prava ubijenih da im se oda počast i prava njihovih bližnjih da im odaju počtu, mogla da iziskuje mešanje u pravo na slobodu izražavanja. Slična razmatranja bi važila ako bi inače zaštićeno izražavanje, zbog vremena i mesta na kome se dešava predstavljalo veličanje ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti ili genocida. Štaviše, u slučajevima u kojima je podnosilac predstavke izrazio nepoštovanje prema žrtvama totalitarnog režima kao takvim, to bi moglo, primenom člana 17, da predstavlja zloupotrebu prava utvrđenih Konvencijom. Međutim, pozivajući se na svoju praksu u vezi sa članom 17, Sud u ovom predmetu nije utvrdio takav element zloupotrebe (§ 58). Ograničenje koje je bilo predmet pritužbe nije zadovoljilo nužnu društvenu potrebu, čime je prekršen član 10.

116. U predmetu *Šimunić protiv Hrvatske* (odl.), 2019, podnosilac predstavke, fudbaler, bio je osuđen zbog toga što je, na fudbalskoj utakmici, nekoliko puta viknuo „Za dom“. Svaki put su gledaoci odgovarali „Spremni“. Iako je izvorno značenje osporene poruke bilo literarno i poetično, ona je korišćena i kao službeni pozdrav ustaškog pokreta, koji je proistekao iz fašizma i totalitarnog režima Nezavisne Države Hrvatske. Sud je smatrao da je važno da se pozove na član 17, iako je pritužba podnosioca predstavke shodno članu 10 u svakom slučaju bila očigledno neosnovana (§§ 37-39). Podnosilac predstavke, kao poznati fudbaler i uzor mnogim fudbalskim navijačima, trebalo je da bude svestan mogućeg negativnog uticaja provokativnih povika na ponašanje gledalaca i trebalo je da se uzdrži od takvog ponašanja (§§ 44-48).

d. Bez pozivanja na član 17

117. Sud nije smatrao potrebnim da se poziva na član 17 u kontekstu neopravdane upotrebe nacističkih simbola kao sredstva da se privuče pažnja.

118. U predmetu *Nix protiv Nemačke* (odl.), 2018, podnosilac predstavke je osuđen zbog toga što je u objavi na blogu prikazao sliku Hajnriha Himlera u SS uniformi sa značkom Nacističke partije i trakom sa kukastim krstom oko ruke. Osporena objava odnosila se na navodno diskriminatorско i rasističko postupanje zavoda za zapošljavanje prema njegovoj ćerki. Iako podnosilac predstavke nije imao nameru da širi totalitarnu propagandu, podstiče na nasilje ili koristi govor mržnje, nije uspeo da objasni kako se interakcija zavoda za zapošljavanje sa njegovom ćerkom može uporediti sa onim što se događalo tokom nacističkog režima. Štaviše, on nije na jasan i očigledan način odbacio nacističku ideologiju, što bi ga oslobodilo krivične odgovornosti (§§ 51 i 53-54). Uzimajući u obzir zabranu upotrebe nacističkih simbola u svetlu istorijskog iskustva Nemačke, što je bio važan faktor, Sud je odbacio pritužbu podnosioca predstavke shodno članu 10 kao očigledno neosnovanu.

3. Šerijatsko pravo

119. Režim zasnovan na islamskom (šerijatskom) pravu jasno odstupa od vrednosti Konvencije i nespojiv je s osnovnim načelima demokratije, budući da za pluralizam u političkoj sferi i stalni razvoj javnih sloboda u njemu nema mesta (*Refah Partisi (Stranka blagostanja) i drugi protiv Turske* [VV], 2003, § 123). Pluralitet pravnih sistema koji se pominje u kontekstu takvog režima ne može se smatrati kompatibilnim sa sistemom Konvencije jer bi uveo razlikovanje lica na osnovu religije (*ibid*, §§ 119 i 123; *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013, §§ 110-111).

a. Član 17 je primenjen

120. U predmetu *Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije*, 2013, Sud se bavio osuđujućom presudom protiv podnosioca predstavke zbog njihovog članstva u terorističkoj organizaciji Hizb ut-Tahrir, koja je težila da nametne islamsku vladavinu i režim zasnovan na šerijatskom pravu širom sveta, pribegavajući nasilju ako je potrebno. Njihove pritužbe shodno članovima 9, 10, 11 i 14 su odbačene kao nespojive *ratione materiae* s odredbama Konvencije (§§ 107-114).

b. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

121. U predmetu *Refah Partisi (Stranka blagostanja) i drugi protiv Turske* [VV], 2003, Sud je smatrao da raspuštanje najveće političke stranke u Turskoj i privremeno oduzimanje određenih političkih prava njenim liderima nije predstavljalo povredu člana 11. Pozivajući se na svoju sudsku praksu u vezi sa članom 17, Sud je naglasio, prvo, da politička stranka čiji su čelnici podsticali na nasilje ili predlagali politiku koja nije poštovala demokratiju ili je bila usmerena na poništavanje demokratije i podsmevanje pravima i slobodama priznatim u demokratiji ne može da polaže pravo na zaštitu po Konvenciji od kazni izrečenih iz tih razloga (§ 98). Drugo, Sud je potvrdio ovlašćenje Države da preventivno interveniše u slučaju dovoljno utvrđene i neposredne opasnosti po demokratiju (§§ 102-103). Refahova politika uspostavljanja režima zasnovanog na šerijatskom pravu unutar okvira u kome postoji pluralitet pravnih sistema bila je nespojiva sa konceptom „demokratskog društva“, a Refah nije isključio pribegavanje sili da bi to realizovao (§ 132). Ono što je posebno važno, s obzirom na svoje izborne rezultate, Refah je imao stvarni potencijal da preuzme političku vlast, a da nije ograničen kompromisima svojstvenim koaliciji, što je opasnost po demokratiju učinilo opipljivijom i neposrednijom (§ 108).

c. Bez pozivanja na član 17

122. Sud nije smatrao potrebnim da se poziva na član 17 kada je podnosilac predstavke vodio kampanju za uvođenje šerijatskog prava bez pozivanja na nasilje.

123. U presudi u predmetu *Gündüz protiv Turske*, 2003, zatvorska kazna i novčana kazna izrečeni su podnosiocu predstavke, vođi radikalne islamske sekte, zbog njegovih izjava datih tokom televizijske emisije i klasifikovanih kao „govor mržnje“. Po mišljenju Suda, posmatrani u svom kontekstu, njegovi komentari, u kojima se demokratija opisuje kao „bezbožna“, a sekularizam kao „licemeran“, ne mogu se tumačiti kao poziv na nasilje ili kao govor mržnje zasnovan na verskoj netrpeljivosti. Niti se jednostavna činjenica odbrane šerijatskog prava, bez pozivanja na nasilje da bi se ono uvelo, može tumačiti kao „govor mržnje“. Nadalje, kad je u pitanju potencijal podnosioca predstavke da preuzme političku vlast, situacija u ovom slučaju nije bila uporediva sa situacijom o kojoj se radilo u predmetu *Refah Partisi (Stranka blagostanja) i drugi protiv Turske* [VV], 2003 (vidi u prethodnom tekstu). Sud stoga nije smatrao potrebnim da se koristi član 17 i utvrdio je kršenje člana 10, uzimajući u obzir sasvim određeni kontekst, naime, činjenicu da je cilj dotičnog programa bio da predstavi sektu čiji je podnosilac predstavke bio vođa i da su njegovi ekstremistički stavovi bili izraženi tokom žive pluralističke rasprave a da je intervencija ostalih učesnika u programu bila kontrateža tim stavovima.

E. Podsticanje na mržnju

124. Sud je bio posebno osetljiv na paušalne izjave u kojima se napadaju ili prikazuju u negativnom svetlu čitave etničke, verske ili druge grupe (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, § 206).

1. Ksenofobija i rasna diskriminacija

a. Član 17 je primenjen

125. U predmetu *Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije* (1979, odluka Komisije) podnosioci predstavke, lideri političke stranke, koja je bila zabranjena iz razloga vezanih za javni red i moral, bili su sprečeni da se kandiduju na opštinskim izborima. Prvi podnosilac predstavke je takođe bio osuđen zbog posedovanja letaka, sa ciljem njihovog rasturanja, za koje je utvrđeno da podstiču na rasnu diskriminaciju. Komisija je konstatovala da je politika koju zagovaraju podnosioci predstavke bila inspirisana opštim ciljem da se svi koji nisu belci uklone sa teritorije Holandije, potpuno zanemarujući njihovu nacionalnost, dužinu boravka, porodične veze itd. Na osnovu člana 17, pritužbe podnosilaca predstavke shodno članu 10 Konvencije i članu 3 Protokola br. 1 su odbačene kao nespojive sa odredbama Konvencije.
126. U predmetu *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, Sud je razmatrao raspuštanje tri ekstremno desničarska udruženja. U pogledu dva od njih, Sud je zaključio da su zloupotrebili svoje pravo na slobodu udruživanja na način koji je nespojiv sa vrednostima tolerancije, društvenog mira i nediskriminacije. Njihovi ciljevi su nedvosmisleno sadržavali elemente podsticanja na mržnju i rasnu diskriminaciju, a njihove aktivnosti su bile nespojive sa osnovama demokratije. Kad je reč o prvom udruženju, Sud je imao u vidu sledeće elemente: ksenofobične pozive na nacionalnu revoluciju sa ciljem da se društvo otarasi „onih koji nisu beli“, „parazita“ koji uništavaju suverenitet Francuske; širenje ideje da je „politički judaizam“ nastojao da uništi identitet Francuske; učešće lica osuđenih zbog svojih negatorskih stavova na događajima koje je organizovalo udruženje; podršku licima koja su saradivala sa nacističkom Nemačkom, promovisanje ideologije višijevskog režima, za čije su rasno zakonodavstvo predlagali da se primeni kad dođu na vlast; organizovanje kampova za obuku paravojnih snaga sa ciljem indoktrinacije mladih aktivista. Kad je u pitanju drugo udruženje, Sud je konstatovao da njegov politički program sadrži ciljeve koji su zasnovani na mržnji i diskriminaciji muslimanskih imigranata i homoseksualaca i koji promovišu antisemitizam. Sud je zaključio da je raspuštanje ova dva udruženja bilo naloženo radi podrške „demokratiji koja je sposobna da se brani“, u uslovima upornog i izraženog rasizma i netolerancije u Francuskoj i u Evropi. Na osnovu člana 17, njihove pritužbe shodno članu 11 su odbačene kao nespojive *ratione materiae* sa odredbama Konvencije.

b. Član 17 nije primenjen

127. U predmetu *Féret protiv Belgije*, 2009, podnosilac predstavke, predsedavajući ekstremno desničarske partije, osuđen je zbog podele letaka u izbornoj kampanji u kojima se neevropske zajednice imigranata predstavljaju kao kriminalno nastrojene i vrlo spremne da iskoriste prednosti koje imaju zbog toga što žive u Belgiji, i u kojima pokušava da ih ismeje. Leci su sadržavali parole kao što su „Suprotstavite se islamifikaciji Belgije“, „Zaustavite sramnu politiku integracije“ i „Pošaljite neevropske tražioce posla kući“. Prema mišljenju Suda, sadržaj spornih letaka nije opravdao primenu člana 17. Međutim, mešanje u podnosiočevu slobodu izražavanja nije dovelo do kršenja člana 10. Podsticanje isključivanja stranaca bio je suštinski napad na njihova prava. Politički govor koji je izazivao mržnju zasnovanu na verskim, etničkim ili kulturnim predrasudama bio je pretnja društvenom miru i političkoj stabilnosti u demokratskim državama, posebno u izbornom kontekstu, u kome je

uticaj rasističkih ili ksenofobičnih komentara postajao još štetniji. Uvrede, ismevanje ili klevetanje koji su usmereni na određene grupe stanovništva ili na podsticanje na diskriminaciju, kao u ovom slučaju, bili su dovoljni za to da vlasti daju prioritet borbi protiv govora mržnje.

c. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

128. U predmetu *Jersild protiv Danske*, 1994, podnosilac predstavke, novinar, je napravio dokumentarni film sa odlomcima iz intervjua sa grupom mladih koji su konkretno izjavili da su „crnje“ i „strani radnici“ „životinje“ i dileri droge. Podnosilac predstavke i mladići su zbog toga bili osuđeni. Iako te opaske nisu uživale zaštitu člana 10, osporeni dokumentarni film, uzet u celini, objektivno nije mogao da bude doživljen kao film čija je svrha širenje rasističkih pogleda i ideja. Iako nije eksplicitno podsetio na nemoralnost, opasnosti i nezakonitost promovisanja rasne mržnje, i uvod TV voditelja i podnosiocovo ponašanje tokom intervjua jasno su ga razdvojili od intervjuisanih osoba (§§ 33-35). Stoga osuđujuća presuda protiv podnosioca predstavke nije bila opravdana u skladu sa članom 10.
129. U predmetu *R.L. protiv Švajcarske* (odl.), 2003, Sud se implicitno pozvao na član 17 da odbaci kao očigledno neosnovanu pritužbu podnosioca predstavke shodno članu 10 zbog oduzimanja dva CD-a i tri muzičke ploče koji sadrže rasističku propagandu. U meri u kojoj su ti materijali usmereni protiv osnovnih vrednosti Konvencije, mešanje je bilo „neophodno u demokratskom društvu“.
130. U predmetu *Atamanchuk protiv Rusije*, 2020, Sud se bavio izjavama podnosioca predstavke da bi neruske etničke grupe koje žive u Rusiji „klale, silovale, pljačkale i porobljavale, u skladu sa njihovim varvarskim idejama“ i „učestvovala [učestvuju] u uništavanju zemlje“. Sud nije utvrdio da je došlo do povrede člana 10 u vezi sa osuđujućom krivičnom presudom protiv podnosioca predstavke i dvogodišnjom zabranom bavljenja novinarskom i izdavačkom delatnošću koja mu je zbog toga izrečena. Sudska praksa koja se odnosi na član 17 bila je izvor informacija za analizu Suda, iako je Sud na kraju doneo odluku da ne odlučuje o pitanju primene ove odredbe.

2. Mržnja na etničkoj osnovi

a. Mržnja prema Romima

i. Član 17 nije primenjen

131. U predmetu *Vona protiv Mađarske*, 2013, udruženje kojem je predsedavao podnosilac predstavke bilo je raspušteno nakon serije skupova i demonstracija koje je održalo širom Mađarske, između ostalog i u selima sa velikom romskom populacijom. Tokom ovih događaja, aktivisti udruženja su marširali u formaciji sličnoj vojnoj, noseći uniforme u vojničkom stilu i koristeći vojne pozdrave i komande. Paravojna formacija podsećala je na mađarski nacistički pokret (Strelasti krst), okosnicu režima odgovornog za masovno istrebljenje Roma u Mađarskoj. Sud nije bio voljan da primeni član 17 u ovom predmetu, u vezi sa prilično ozbiljnim ograničenjem prava podnosioca predstavke na slobodu udruživanja. Aktivnosti udruženja nisu

prima facie otkrile bilo kakvu nameru da se opravda ili širi totalitarna ideologija, a podnosilac predstavke nije niti izrazio nepoštovanje prema žrtvama totalitarnog režima niti je pripadao grupi sa totalitarnim ambicijama (§§ 34-39). Sud na kraju nije utvrdio povredu člana 11. S obzirom na istorijsko iskustvo Mađarske nakon režima Strelastog krsta, od vlasti se nije moglo zahtevati da čekaju dalji razvoj događaja pre nego što intervišu, suočeni sa masovnim, koordiniranim zastrašivanjem koje se, iako nije praćeno nasiljem, može smatrati prvim koracima u sprovođenju politike rasne segregacije, a takva politika je nespojiva sa osnovnim vrednostima demokratije (§§ 66- 69).

ii. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

132. U predmetu *Molnar protiv Rumunije* (odl.), 2012, podnosilac predstavke je osuđen zbog distribuiranja plakata koji su sadržavali sledeće poruke: „Sprečite da Rumunija postane zemlja Roma“ ili „Rumuniji su potrebna deca, a ne homoseksualci“. Prema mišljenju Suda, takve poruke nastoje da pobude mržnju prema romskoj manjini i homoseksualnoj manjini, predstavljaju ozbiljnu pretnju javnom redu i suprotne su osnovnim vrednostima na kojima se temelji Konvencija i jedno demokratsko društvo. Takvi postupci bili su nespojivi sa demokratijom i ljudskim pravima, te stoga, shodno članu 17 nisu zaštićeni u skladu sa članom 10 (§ 23). U svakom slučaju, osuđujuća presuda protiv podnosioca predstavke je bila „neophodna u demokratskom društvu“ i predstavka je odbačena kao očigledno neosnovana.
133. U predmetu *Budinova i Chaprazov protiv Bugarske*, 2021, podnosioci predstavke – bugarski državljani romskog etničkog porekla – bezuspešno su tražili sudski nalog protiv poznatog političara kojim bi bio primoran da se javno izvini za više antiromskih izjava koje je dao i da se uzdrži od davanja takvih izjava u budućnosti. Sporne izjave, sistematski davane i izuzetno štetne, doprle su do široke publike i izrazito su nastojale da prikažu Rome u Bugarskoj kao društvene parazite bez morala, izuzetno sklone kriminalu i izopačenosti, odgovorne za „ciganski teror i razbojništvo“ i „gigantski genocid nad bugarskim narodom“. Pozivajući se, između ostalog, na svoju sudsku praksu vezanu za član 17, Sud je zaključio da domaći sudovi nisu pravilno izvršili potrebno određivanje ravnoteže: dali su znatnu težinu slobodi izražavanja političara, istovremeno umanjujući sposobnost njegovih izjava da stigmatizuju i ocrnjuju Rome i izazivaju mržnju i predrasude prema njima. Sud je stoga utvrdio povredu člana 8 u vezi sa članom 14 zbog propusta vlasti da ispune svoju pozitivnu obavezu da adekvatno reaguju na diskriminaciju na osnovu etničkog porekla podnosioca predstavke i da obezbede poštovanje njihovog „privatnog života“, koji je bio pogođen ekstremnim negativnim stereotipima o kojima je reč (*Budinova i Chaprazov protiv Bugarske*, 2021, st. 93-94).

b. Antisemitizam

134. Predmeti koji se tiču antisemitizma su razmatrani i u prethodnom tekstu, pod „Nacistička ideologija“, i u daljem tekstu, pod „Poricanje Holokausta i srodna pitanja“.

i. Član 17 je primenjen

135. U sledećim predmetima, primenom člana 17, pritužbe shodno članovima 10, 11 i 14 su odbačene kao nespojive *ratione materiae* sa odredbama Konvencije.
136. U predmetu *Pavel Ivanov protiv Rusije* (odl.), 2007, vlasnik i urednik novina osuđen je zbog pisanja i objavljivanja serije članaka koji prikazuju Jevreje kao izvor zla u

Rusiji, pozivajući na njihovo isključenje iz društvenog života. Optužio je čitavu etničku grupu da kuje zaveru protiv ruskog naroda, pripisao fašističku ideologiju jevrejskom rukovodstvu i negirao Jevrejima pravo na nacionalno dostojanstvo. Sud nije imao nikakve sumnje u pogledu izrazito antisemitskog duha stavova podnosioca predstavke. Takav opšti, žestoki napad na jednu etničku grupu bio je usmeren protiv osnovnih vrednosti Konvencije, naročito tolerancije, društvenog mira i nediskriminacije.

137. U predmetu *W.P. i drugi protiv Poljske* (odl.), 2004, podnosioci predstavke su sprečeni da osnuju udruženje. Dokazi su opravdavali potrebu da se uključi član 17, s obzirom na to da se osnivački akt, u kome se tvrdilo da Poljake progona jevrejska manjina i da postoji nejednakost među njima, može smatrati oživljavanjem antisemitizma. Štaviše, duh podnesaka Sudu podnosilaca predstavke takođe je bio antisemitski.
138. U predmetu *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, prilikom razmatranja raspuštanja ekstremno desničarskih udruženja, Sud je zaključio da dvojica od njih ne mogu da traže zaštitu prema članu 11 zbog, između ostalog, promovisanja antisemitizma i antidemokratskog karaktera njihovog delovanja. Primenom člana 17, njihove pritužbe su proglašene neprihvatljivim.

ii. Član 17 koji se koristi kao pomoć pri tumačenju

139. U predmetu *Behar i Gutman protiv Bugarske*, 2021, podnosioci predstavke – bugarski državljani jevrejskog etničkog porekla – pokrenuli su neuspešan postupak protiv poznatog političara, tvrdeći da su antisemitske izjave koje je izneo u svojim knjigama narušavale njihovo dostojanstvo i podsticale na diskriminaciju. Za Sud, sporne izjave su štetno ponavljale istrošene antisemitske narative, optužujući Jevreje za genocid i porobljavanje hrišćana, kao i negirajući holokaust i predstavljajući ga kao priču smišljenu radi finansijske iznude. Sud je podsetio na svoju sudsku praksu u smislu da antisemitski diskurs uopšte nije imao pravo na zaštitu, ili na veoma ograničenu zaštitu prema članu 10, tumačenom u svetlu člana 17. U tom kontekstu, ne može se reći da su domaći sudovi pravilno odmerili relativni značaj suprotstavljenih prava u datim okolnostima: konkretno, dali su znatnu težinu slobodi izražavanja političara, istovremeno umanjujući sposobnost njegovih izjava da Jevreje izlože stigmatizaciji kao grupu i izazovu mržnju i predrasude prema njima. Odbijajući da daju obeštećenje podnosiocima predstavke u vezi sa ekstremnim negativnim stereotipima koji ih pogađaju, domaći sudovi nisu ispunili svoju pozitivnu obavezu iz člana 8, u vezi sa članom 14, da adekvatno reaguju na diskriminaciju po osnovu etničkog porekla podnosilaca predstavke i da osiguraju poštovanje njihovog „privatnog života“ (*Behar i Gutman protiv Bugarske*, 2021, st. 104-105).

iii. Bez pozivanja na član 17

140. U predmetu *Balsytė-Lideikienė protiv Litvanije*, 2008, podnosilac predstavke, izdavač, dobio je administrativno upozorenje zbog publikacije koja je sadržavala izjave kojima se promovišu teritorijalne pretenzije, izražava agresivni nacionalizam i govori o Jevrejima i Poljacima kao počinocima ratnih zločina i genocida nad Litvancima. Neprodati primerici publikacije su zaplenjeni. Sud nije utvrdio povredu člana 10, jer su sporne izjave koje podstiču na mržnju prema Poljacima i Jevrejima mogle da budu razlog vlastima za ozbiljnu zabrinutost, posebno imajući u vidu osjetljivu prirodu pitanja nacionalnih manjina i teritorijalnog integriteta nakon ponovnog uspostavljanja nezavisnosti Litvanije 1990. godine (§§ 78-79). Sud nije pokrenuo pitanje primene člana 17 na sopstvenu inicijativu.

c. Druge vrste etnički motivisane mržnje

i. Član 17 nije primenjen

141. U predmetu *Udruženje građana „Radko“ i Paunkovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2009, udruženje podnosilac predstavke je raspušteno zbog negiranja etničkog identiteta makedonskog naroda. Sud nije smatrao da postoji potreba da se primeni član 17 i utvrdio je kršenje člana 11 jer nije bilo konkretnih dokaza koji bi pokazali da se udruženje odlučilo za politiku koja predstavlja stvarnu i neposrednu pretnju javnom redu, makedonskom društvu ili državi.
142. U predmetu *Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, Sud nije smatrao da ima razloga da primeni član 17 u pogledu izjava kojima se osporava kvalifikovanje masovnih deportacija Jermena i masakra nad njima u Osmanskom carstvu kao genocida. Te izjave, ako se pročitaju u celini i u njihovom kontekstu, ne mogu se posmatrati kao poziv na nasilje, mržnju ili netrpeljivost. Konkretno, podnosilac predstavke, turski političar, nije ni izrazio nepoštovanje prema žrtvama, niti je koristio uvredljive izraze u odnosu na Jermene. A kontekst nije bio takav da je potrebno automatski pretpostaviti rasističku i antidemokratsku agendu (§§ 233-239). Utvrđeno je da njegova osuđujuća krivična presuda u Švajcarskoj predstavlja kršenje člana 10.

ii. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

143. U predmetu *Stomakhin protiv Rusije*, 2018, Sud je analizirao, između ostalog, izjave podnosioca predstavke o različitim zlostavljanjima koja su predstavljena kao tipična i karakteristična za sve Ruse i pravoslavne vernike. U tom pogledu, implicitno se pozivajući na član 17, Sud je konstatovao da su tako uopšteni napadi na etničke i verske grupe u suprotnosti sa osnovnim vrednostima Konvencije, posebno tolerancijom, društvenim mirom i nediskriminacijom (§§ 120-122). Utvrđeno je da je osuđujuća presuda protiv podnosioca predstavke bila nesrazmerna, čime je prekršen član 10.

iii. Bez pozivanja na član 17

144. U predmetu *Balsytė-Lideikienė protiv Litvanije*, 2008, nije utvrđeno da je administrativnom kaznom, koja je izdavaču izrečena uglavnom zbog izjava u kojima se optužuju Jevreji i Poljaci za ratne zločine i genocid nad Litvancima, prekršen član 10. Sud se nije pozivao na član 17.

3. Homofobija

a. Član 17 je primenjen

145. U predmetu *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, jedno od udruženja podnosilaca predstavke ispoljilo je nasilnu mržnju i diskriminaciju prema, između ostalog, homoseksualcima. S obzirom na antidemokratsku prirodu njihovih aktivnosti, Sud je primenio član 17. i odbacio pritužbu udruženja podnosilaca predstavke u vezi sa njegovim raspuštanjem kao nespojivu *ratione materiae* sa odredbama Konvencije.

b. Član 17 nije primenjen

146. Predmet *Lilliendahl protiv Islanda* (odl.), 2020, se ticao osuđujuće presude i novčane kazne izrečene podnosiocu predstavke za izrazito štetne homofobične komentare koje je izneo na internetu u kontekstu debate izazvane odlukom lokalnih vlasti da pojačaju obrazovanje o LGBT pitanjima u školama. Konkretno, opisao je homoseksualne osobe kao „seksualne devijante“ i izrazio gađenje. Iako su sporne izjave predstavljale „govor mržnje“, po mišljenju Suda, one nisu dostigle visoki prag za primenljivost člana 17. Međutim, Sud je podržao aktivnost traženja ravnoteže koju su sproveli domaći sudovi i odbacio pritužbu podnosioca predstavke prema članu 10 kao očigledno neosnovanu.

c. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

147. U predmetu *Molnar protiv Rumunije* (odl.), 2012, Sud se bavio osuđujućom presudom protiv podnosioca predstavke zbog rasturanja plakata koji sadrže poruke uperene, između ostalog, i protiv homoseksualne manjine (na primer, „Rumuniji su potrebna deca, a ne homoseksualci“). Po mišljenju Suda, na osnovu člana 17, podnosilac predstavke nije mogao da se pozove na član 10 jer je njegovo ponašanje bilo nespojivo sa demokratijom i ljudskim pravima. Predmet je odbačen kao očigledno neosnovan, jer osuđujuća presuda podnosiocu predstavke, u svakom slučaju, nije predstavljala kršenje člana 10.

d. Bez pozivanja na član 17

148. U predmetu *Vejdeland i drugi protiv Švedske*, 2012, Sud je razmatrao osuđujuću presudu protiv podnosioca predstavke zbog ostavljanja homofobnih letaka u ormarićima učenika u srednjoj školi. U lecima je pisalo da je homoseksualnost „devijantna seksualna sklonost“, da ima „moralno destruktivan uticaj“ na društvo i da je kriva za širenje HIV-a i AIDS-a. U njima se dalje tvrdilo da je „homoseksualni lobi“ pokušao da umanjí težinu pedofilije. Za Sud, iako osporene izjave nisu direktno preporučivale vršenje dela mržnje, one su bile ozbiljne i štetne optužbe (§§ 54-55). Sud nije pokrenuo pitanje primene člana 17 na sopstvenu inicijativu. Međutim, nije utvrđeno kršenje člana 10, s obzirom na sugestibilni i osetljivi uzrast učenika i na to da nisu imali mogućnost da odbiju ili prihvate takve letke (§ 56).

4. Verski motivisana mržnja**a. Mržnja prema nemuslimanima****i. Član 17 je primenjen**

149. U predmetu *Belkacem protiv Belgije* (odl.), 2017, podnosilac predstavke se žalio na svoju osuđujuću krivičnu presudu zbog video snimaka na platformi YouTube u kojima je pozivao da se nadvladaju nemuslimani, da im se održi lekcija i bori protiv njih. Po mišljenju Suda, takav opšti i žestoki napad kojim se izaziva mržnja i nasilje prema svim nemuslimanima bio je nespojiv sa vrednostima tolerancije, društvenog mira i nediskriminacije. Na osnovu člana 17, odbačena je pritužba podnosioca predstavke u skladu sa članom 10 kao nespojiva *ratione materiae* sa odredbama Konvencije.

ii. Član 17 nije primenjen

150. U predmetu *Ibragim Ibragimov i drugi protiv Rusije*, 2018, podnosioci predstavke su objavili ili naručili objavljivanje knjiga iz zbirke Risale-I Nur, koja predstavlja egzegezu Kurana koju je napisao poznati turski muslimanski naučnik Said Nursi u prvoj polovini 20. veka. Knjige su proglašene ekstremističkom literaturom, što je dovelo do zabrane njihovog objavljivanja i distribucije. Domaći sud je konstatovao da je jedna od knjiga nemuslimane tretirala kao inferiorne u odnosu na muslimane utoliko što je muslimane opisala kao „verne“ i „pravedne“, a sve ostale kao „raskalašne“, „sklone filozofiranju“, „besposlene pričalice“ i „male ljude“. U knjizi se takođe proklamovalo da je ne biti musliman „beskrajno veliki zločin“. Sud je odbacio prethodni prigovor Države shodno članu 17 i utvrdio je povredu člana 10, jer nije pokazano da osporene izjave mogu da podstaknu nasilje, mržnju ili netrpeljivost. Tekstovi Saida Nursija spadali su u umereni većinski islam, zagovarali su tolerantne odnose i saradnju između religija, protivili se bilo kakvoj upotrebi nasilja. Nije bilo dokaza da su knjige, prevedene na 50 jezika, izazvale međuverške napetosti ili dovele do bilo kakvih štetnih posledica, a kamoli do nasilja, u Rusiji ili bilo gde drugde. Nisu vređale, ismevale ili klevetale nemuslimane. Niti su predstavljale neprikladan prozelitizam ili težile da svima nametnu svoje verske simbole ili koncepciju društva zasnovanog na verskim pravilima (§§ 116-123).
151. U predmetu *Mammadov protiv Azerbejdžana* [Komitet], 2020, knjige iz zbirke Risale-I Nur zaplenjene su tokom policijskog upada na verski skup koji se održavao u kući podnosioca predstavke. Vlasti su odbile da vrate knjige podnosiocu predstavke na osnovu toga što su suprotne tradiciji verske tolerancije i da je njihova distribucija stoga nepoželjna. Vlada se pozvala na član 17, tvrdeći da su knjige suprotne demokratskim vrednostima i pozivala na uništenje države. Sud je odbio da primeni ovu odredbu, napominjući, štaviše, da domaći sudovi nisu ispitali sadržaj knjiga u vezi sa ovom konkretnom tvrdnjom. Pošto podnosilac predstavke nije bio uključen u distribuciju verske literature, mešanje u njegova prava nije bilo zakonito, što je kršenje člana 9. i člana 1. Protokola br. 1 Konvencije.

b. Islamofobija

i. Član 17 je primenjen

152. U predmetu *Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2004, podnosilac predstavke je osuđen zbog plakata koji je stavio na prozor svog stana, a na kome je bila fotografija kula blizanakinja u plamenu, reči „Islam napolje iz Britanije - Zaštitite Britance“, i simbol polumeseca i zvezde u znaku zabrane. Takav opšti i žestoki napad na versku grupu, povezivanje grupe kao celine sa teškim činom terorizma, bio je nespojiv sa vrednostima koje su proklamovane i zagarantovane Konvencijom. Na osnovu člana 17, taj akt nije uživao zaštitu prema članu 10 ili 14. Sud nije uzeo u obzir argument podnosioca predstavke da je plakat bio izložen u ruralnom području koje nije bilo u velikoj meri pogođeno rasnom ili verskom napetošću, te da stoga nije bilo dokaza da je i jedan jedini musliman video plakat. Predstavka je odbačena kao nespojiva *ratione materiae* s odredbama Konvencije.
153. U predmetu *Ayoub i drugi protiv Francuske*, 2020, Sud je postupao u vezi sa raspuštanjem ekstremno desničarskih udruženja. Utvrđeno je da dva od njih teže ostvarivanju ciljeva zasnovanih na mržnji i diskriminaciji, između ostalih, muslimanskih imigranata. S obzirom na antidemokratski karakter njihovog

delovanja i na osnovu člana 17, njihove pritužbe shodno članu 11 su odbačene kao nespojive sa odredbama Konvencije.

ii. Član 17 nije primenjen

154. U predmetu *Soulas i drugi protiv Francuske*, 2008, podnosioci predstavke, pisac i izdavači, osuđeni su zbog izdavanja knjige u kojoj se branila ideja rata za ponovno etničko osvajanje protiv muslimana koji su, navodno, pregazili Evropu. Muslimanski useljenici su predstavljeni kao skloni kriminalu, ljudi koji zloupotrebljavaju socijalna davanja, vrše ritualna silovanja evropskih žena i generalno su nadahnuti frankofobijom i antievropskim rasizmom. Osporeni odlomci u knjizi nisu bili dovoljno ozbiljni da opravdaju primenu člana 17 (§ 48). Međutim, Sud nije utvrdio povredu člana 10 uzimajući u obzir široko polje slobodne procene koje treba dati vlastima koje se suočavaju sa problemom socijalne integracije imigranata i napetostima do kojih dovode nasilni sukobi policije i nekih radikalnih elemenata useljeničke populacije (§§ 36-37).

iii. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

155. U predmetu *Seurot protiv Francuske* (odl.), 2004, podnosilac predstavke, nastavnik, je otpušten nakon osuđujuće presude protiv njega zbog objavljivanja članka u internim školskim novinama, koje su bile podeljene svim učenicima i njihovim roditeljima. Članak se odnosio na „muslimanske horde koje se ne mogu asimilirati“, koje su se pojavile „gradeći svuda džamije“ i namećući marame. Sud je postavio pitanje da li bi takve navode trebalo isključiti iz zaštite člana 10 na osnovu člana 17. Pritužba podnosioca predstavke u svakom slučaju je bila očigledno neosnovana. Neosporno rasistički sadržaj članka bio je nespojiv sa dužnostima i odgovornostima nastavnika, koji simbolizuju autoritet u očima svojih učenika i treba da budu akteri obrazovanja za demokratsko građanstvo, neophodno za borbu protiv rasizma i ksenofobije.

156. U predmetu *Tagiyev i Huseynov protiv Azerbejdžana*, 2019, podnosiocima predstavke su izrečene zatvorske kazne zbog podsticanja na versku mržnju putem članka u kome su kritikovali Islam i u kome su bile navedene, između ostalih, i sledeće opaske: „Moral u islamu je čisto žongliranje. ... U poređenju sa Isusom Hristom ... prorok Muhamed je prosto jedno strašno stvorenje.“ Sud u spornim izjavama nije video ništa što bi zahtevalo primenu člana 17 i utvrdio je da je osuđujuća presuda protiv podnosioca predstavke bila u suprotnosti sa članom 10.

iv. Bez pozivanja na član 17

157. U predmetu *Le Pen protiv Francuske* (odl.), 2010, podnosilac predstavke, bivši predsednik francuske stranke „Nacionalni front“, osuđen je zbog izjava u kojima se brzi rast „muslimanske zajednice“ predstavlja kao već postojeća pretnja dostojanstvu i bezbednosti francuskog naroda. Prema mišljenju Suda, za osporene komentare je postojala verovatnoća da će izazvati osećaj odbacivanja i neprijateljstva, naročito posmatrano u kontekstu napetog procesa integracije imigranata u Francuskoj. Međutim, Sud nije smatrao potrebnim da pokrene pitanje primene člana 17, na sopstvenu inicijativu i odbacio je predmet kao očigledno neosnovan.

F. Poricanje Holokausta i srodna pitanja

158. Sud i Komisija su uvek pretpostavljali da poricanje Holokausta podstiče mržnju ili netrpeljivost. Konkretno, obrazloženje za to da se njegovo poricanje učini krivičnim delom nije toliko u tome što je to jasno utvrđena istorijska činjenica, već u tome što je, s obzirom na istorijski kontekst u državama o kojima je reč, njegovo poricanje, čak i ako je uvijeno u formu nepristrasnog istorijskog istraživanja se mora posmatrati kao nešto što ima konotaciju antidemokratske ideologije i antisemitizma (*Perinçek protiv Švajcarske* [VV], 2015, §§ 234 i 243).
159. U predmetu koji se odnosi na poricanje holokausta, odluka o tome da li će Sud član 17 primeniti direktno, proglašavajući pritužbu nespojivom *ratione materiae*, ili će umesto toga smatrati da je član 10 primenljiv, pozivajući se na član 17 u kasnijoj fazi kada ispituje neophodnost navodnog mešanja, donosi se od slučaja do slučaja i zavisice od svih okolnosti svakog pojedinačnog predmeta (*Pastörs protiv Nemačke*, 2019, § 37).

1. Član 17 je primenjen

160. U predmetu *Garaudy protiv Francuske* (odl.), 2003, podnosilac predstavke je snosio krivičnu odgovornost zbog svoje knjige u kojoj je negirao postojanje gasnih komora; opisao je sistematsko i masovno istrebljenje Jevreja kao „prevaru“ a Holokaust kao „mit“; nazvao je njihov opis „Shoah petljavinom“ ili „mistifikacijama za političke ciljeve“; i osporio je broj jevrejskih žrtava i uzrok njihove smrti. Štaviše, trivijalizovao je te zločine, upoređujući ih sa delima za koja je okrivio saveznike i doveo je u pitanje legitimitet i umanjio važnost delovanja Nirnberškog suda. Za Sud je glavni sadržaj i opšti duh knjige podnosioca predstavke, pa tako i njegov cilj, izrazito revizionistički i zbog toga u suprotnosti s osnovnim vrednostima Konvencije, a to su pravda i mir. Poricanje realnosti zločina protiv čovečnosti, kao što je Holokaust, imalo je za cilj rehabilitaciju nacionalsocijalističkog režima i optuživanje samih žrtava za falsifikovanje istorije. Takvo poricanje stoga je predstavljalo jedan od najozbiljnijih oblika rasne uvrede Jevreja i podsticanje na mržnju prema njima. Na osnovu člana 17, prigovor podnosioca predstavke shodno članu 10 proglašen je nespojivim *ratione materiae* s odredbama Konvencije. U delu u kom se osuđujuća presuda protiv podnosioca predstavke odnosila i na njegove kritike države Izrael i jevrejske zajednice, ovaj deo pritužbe bio je očigledno neosnovan: on se nije ograničio na takve kritike, već je u stvari težio ostvarenju dokazanog rasističkog cilja.
161. U predmetu *Witzsch protiv Nemačke (br. 2)* (odl.), 2005, podnosilac predstavke je osuđen zbog njegovih izjava, upućenih poznatom istoričaru u privatnom pismu. On nije poricao ni Holokaust kao takav, ni postojanje gasnih komora. Međutim, on je osporio jednako značajnu i utvrđenu okolnost Holokausta, pošto je smatrao da je lažna propaganda da su Hitler i Nacionalsocijalistička partija (NSDAP) planirali, pokrenuli i organizovali masovno ubijanje Jevreja. Za Sud su takve izjave pokazale nepoštovanje podnosioca predstavke prema žrtvama Holokausta. Činjenica da su one date u privatnom pismu, a ne pred velikom publikom je smatrana nevažnom.

Primenom člana 17, pritužba shodno članu 10 je odbačena kao nespojiva *ratione materiae* s odredbama Konvencije.

162. U predmetu *M'Bala M'Bala protiv Francuske* (odl.), 2015, podnosilac predstavke, komičar koji se bavio političkim aktivnostima, osuđen je zbog svoje predstave, tokom koje je pozvao publiku da „snažno“ aplaudira njegovom gostu, akademiku, poznatom po svojim negacionističkim mišljenjima. Podnosilac predstavke je tada pozvao glumca koji je nosio ono što je opisano kao „odora svetlosti“ – pidžamu na pruge koja podseća na odeću koju su nosili deportovani Jevreji, sa prišivenom žutom zvezdom na kojoj je reč „Jevrejin“ - da akademiku uruči „nagradu za nečestitoljubivost i bezobrazluk“. Nagrada je bila u obliku trokrakog svećnjaka (sedmokraki svećnjak je simbol jevrejske vere), sa jabukom na vrhu svakog kraka. U tome što je ključno mesto dato pojavi gosta i u ponižavajućem prikazivanju jevrejskih žrtava deportacije, koje se suočavaju sa čovekom koji je poricao njihovo istrebljenje, Sud je video demonstraciju mržnje i antisemitizma i podršku poricanju Holokausta. Štaviše, podnosilac predstavke se nije ogradio od stavova svog gosta, koji je, opisujući kao „afirmacioniste“ one koji su njega opisali kao negacionistu, stavio „utvrđene istorijske činjenice“ u istu ravan sa pozicijom koja je u suprotnosti s osnovnim vrednostima Konvencije, a to su pravda i mir. Pozivom gostu da ponudi drugačiji način pisanja reči „afirmacionisti“ očigledno je nastojao da, kroz igru reči, podstakne publiku da zagovornike istorijske istine vidi kao ljude koje pokreću „cionistički“ („*sionistes*“) motivi, što je uobičajen način razmišljanja među negacionistima. Nadalje, opis odeće koja se nosila u koncentracionim logorima kao „odore svetlosti“ u najmanju ruku je pokazao nepoštovanje podnosioca predstavke prema žrtvama Holokausta (§§ 36-38). Očigledno ispoljavanje malicioznog i antisemitskog stava maskiranog kao umetnička produkcija, koliko god ona bila satirična ili provokativna, ne može se smatrati sličnim obliku zabave koji bi mogao da dobije zaštitu prema članu 10. To je bilo isto onoliko opasno koliko i pravi i oštar napad i zato je dovelo do primene člana 17 (§§ 39-40). Predstavka je odbačena kao nespojiva *ratione materiae* s odredbama Konvencije.

2. Član 17 nije primenjen

163. U predmetu *Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 1998, Sud nije našao osnova da primeni član 17 u vezi sa publikacijom u kojoj se pozitivno govori o maršalu Petenu, šefu države za vreme Višijevske Francuske od 1940-1944. godine, pri čemu je propušteno da se pomene njegova odgovornost, između ostalog, za deportaciju hiljada Jevreja u logore smrti. Ne umanjujući težinu bilo kog pokušaja da se te činjenice prikriju, Sud je smatrao da je takav propust trebalo ceniti u svetlu niza drugih okolnosti predmeta (§ 54). Na kraju je utvrđeno da je osuđujućom krivičnom presudom protiv podnosioca predstavke prekršen član 10.

3. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

164. Komisija je razmotrila niz predmeta shodno članu 10 koji se odnose na poricanje Holokausta. U tim predmetima ona se susretala sa izjavama, koje su gotovo uvek poticale od osoba koje su ispoljavale poglede slične nacističkim ili koje su bile povezane sa pokretima inspirisanim nacistima, i koje su dovodile u sumnju stvarnost progona i istrebljenja miliona Jevreja pod nacističkim režimom; tvrdile

- da je Holokaust laž, izmišljena kao sredstvo političke iznude; poricale postojanje koncentracionih logora ili ih opravdavale; ili tvrdile bilo da gasne komore u tim logorima nikada nisu postojale, bilo da je broj ljudi ubijenih u njima bio silno preuveličan i tehnički nemoguć. Komisija, često upućujući na istorijsko iskustvo država o kojima je reč, je opisala takve izjave kao napade na jevrejsku zajednicu koji su bili u suprotnosti sa pravdom i mirom, a pored toga su bili i odraz rasne i verske diskriminacije. Koristila je član 17 da dodatno pojača svoj zaključak da su mešanja na koja su se podnosioci prituživali (osuđujuće krivične presude, zaplena publikacija, otpuštanje iz vojne službe, obaveza izrečena političkoj stranci da spreči sporne izjave na konferenciji) bila „neophodna u demokratskom društvu“. Predstavke su odbačene kao očigledno neosnovane (vidi odluke Komisije u predmetima *H, W, P. i K. protiv Austrije*, 1989; *F.P. protiv Nemačke*, 1993; *Ochensberger protiv Austrije*, 1994; *Walendy protiv Nemačke*, 1995; *Remer protiv Nemačke*, 1995; *Honsik protiv Austrije*, 1995; *Nationaldemokratische Partei Deutschlands Bezirksverband München-Oberbayern protiv Nemačke*, 1995; *Rebhandl protiv Austrije*, 1996; *Marais protiv Francuske*, 1996; *D.I. protiv Nemačke*, 1996; i *Nachtmann protiv Austrije*, 1998).
165. Sud je primenio isti pristup u predmetu *Witzsch protiv Nemačke* (odl.), 1999, pozivajući se na član 17 da bi pritužbu podnosioca predstavke proglasio očigledno neosnovanom u vezi sa njegovom osuđujućom presudom zbog poricanja postojanja gasnih komora i masovnih ubistava u njima.
166. U predmetu *Gollnisch protiv Francuske* (odl.), 2011, podnosilac predstavke, desničarski političar, univerzitetski profesor, je bio suspendovan sa nastavnih i istraživačkih poslova na univerzitetu na pet godina, jer je na konferenciji za štampu izneo stav da su gasne komore u koncentracionim logorima i broj ubijenih u njima bile stvari o kojima će istoričari slobodno razgovarati. Podsećajući na svoju sudsku praksu u vezi sa članom 17, Sud je odbacio pritužbu podnosioca predstavke shodno članu 10 kao očigledno neosnovanu. Podnosilac predstavke nije mogao da ne bude svestan da njegove izjave mogu da bace senku sumnje kad su pitanju razmere istrebljenja Jevreja tokom Drugog svetskog rata, posebno u kontekstu rasprave koja se razmahala na univerzitetu zbog negacionističkih i rasističkih stavova koje su zastupali neki članovi nastavnog osoblja univerziteta. Njegov mogući doprinos negacionističkom diskursu i posledičnom stanju nereda na univerzitetu bio je nespojiv sa njegovim dužnostima i odgovornostima kao nastavnika.
167. U predmetu *Williamson protiv Nemačke* (odl.), 2019, podnosilac predstavke, katolički biskup, je bio osuđen zbog svojih izjava u intervjuu, u kojima je poricao postojanje gasnih komora i ubijanje Jevreja u njima i umanjivanje broja Jevreja koji su izgubili život u nacističkim koncentracionim logorima. Intervju je bio dat u Nemačkoj jednom švedskom televizijskom kanalu. Iako je bio svestan da njegove izjave podležu krivičnoj odgovornosti u Nemačkoj i da bi tamo mogle da izazovu posebno zanimanje, podnosilac predstavke nije napravio nikakav konkretan dogovor sa švedskom televizijom u pogledu bilo kakve zabrane ili ograničenja korišćenja snimka intervjua i on je zaista mogao da bude gledan u Nemačkoj putem satelitske televizije ili Interneta. Pozivajući se na član 17, Sud je odbacio predstavku kao očigledno neosnovanu. Po njegovom mišljenju, činjenica da je podnosilac predstavke nastojao da iskoristi svoje pravo na slobodu izražavanja s ciljem da promoviše ideje suprotne tekstu i duhu Konvencije je imala veliku težinu pri proceni neophodnosti mešanja u skladu sa članom 10 (§§ 26-27).
168. U predmetu *Pastörs protiv Nemačke*, 2019, podnosilac predstavke, u to vreme član Pokrajinskog parlamenta, osuđen je zbog svojih izjava da se „takozvani Holokaust

koristi u političke i komercijalne svrhe“ i da su Nemci od kraja Drugog svetskog rata izloženi „baražu kritika i propagandnih laži“ i „ projekcijama Aušvica“. Kako veliki delovi njegovog govora nisu bili upitni u smislu krivičnog prava, domaći sudovi su zaključili da je u svoj govor ubacio kvalifikovano poricanje Holokausta, poput „otrova u čašu vode, nadajući se da se to neće odmah otkriti“. Iako je prezir koji je podnosilac predstavke pokazao prema žrtvama Holokausta išao u prilog direktne primene člana 17, Sud se opredelio da pritužbu podnosioca predstavke prema članu 10 ispita u meritumu, jer mešanja u pravo na slobodu izražavanja zahtevaju najpažljiviju proveru kada su vezana za izjave izabranih predstavnika u parlamentu. Sud je pridao najveći značaj činjenici da je podnosilac predstavke unapred isplanirao svoj govor, namerno pribegavajući zamagljivanju da bi preneo svoju poruku. Stoga je član 17 imao važnu ulogu, jer je podnosilac predstavke nastojao da iskoristi svoje pravo na slobodu izražavanja u cilju promovisanja ideja suprotnih slovu i duhu Konvencije, a što je imalo veliku težinu u procenjivanju neophodnosti mešanja. Pritužba podnosioca predstavke prema članu 10 na kraju je odbačena kao očigledno neosnovana.

4. Bez pozivanja na član 17

169. U ranim predmetima koji se tiču poricanja Holokausta, Komisija se nije pozvala na član 17 (*X. protiv Nemačke*, 1982, odluka Komisije; *T. protiv Belgije*, 1983, odluka Komisije).
170. Sud nije koristio član 17 u predmetima u kojima je bio pominjan Holokaust, a u kojima nije bilo njegovog poricanja.
171. U predmetu *Hoffer i Annen protiv Nemačke*, 2011, podnosioci predstavke, aktivisti protiv veštačkog prekida trudnoće, osuđeni su za klevetu zbog pamfleta čiji je cilj bio lekar i koji su sadržavali izjavu „nekad: Holokaust, danas: Bebihaust“. Stavljanjem zakonite aktivnosti koju je obavljao doktor u istu ravan sa masovnim ubistvima počinjenim tokom Holokausta, podnosioci predstavke su teško prekršili njegova lična prava. Sud nije imao potrebe da se poziva na član 17 i nije utvrdio kršenje člana 10, uzimajući u obzir specifični kontekst nemačke prošlosti.
172. U predmetu *PETA Deutschland protiv Nemačke*, 2012, Sud se bavio građanskom zabranom kojom se sprečava udruženje za prava životinja da objavi plakate na kojima su bile fotografije zatvorenika iz koncentracionih logora, pored slika životinja koje se drže u masovnim uzgajalištima, ispod naslova „poslednje poniženje“ i „ako su životinje u pitanju, svi postaju nacisti“. Mada nameravana kampanja objavljivanjem plakata nije imala za cilj ponižavanje prikazanih logoraša, oni su bili postavljeni na isti nivo kao i životinje, te je njihova patnja na taj način bila banalizovana i iskorišćena u interesu zaštite životinja. Sud se nije pozvao na član 17 i smatrao je da osporenim zabranom nije prekršen član 10.

G. Rasprave o istorijskim pitanjima

1. Član 17 nije primenjen

173. U predmetu *Lehideux i Isorni protiv Francuske*, 1998, podnosioci predstavke su osuđeni zbog toga što su objavili posmrtni govor u kome su nedvosmisleno veličali šefa države Višijevske Francuske u periodu 1940-1944. godine, maršala Petena, a propustili su da pomenu njegovu saradnju sa nacističkom Nemačkom, zbog čega je osuđen na smrt 1945. godine. Po mišljenju Suda, nije bilo celishodno primeniti član 17 (§ 58). Što se tiče argumentacije podnosioca predstavke o dvostrukoj igri Petena, koja bi navodno bila korisna za Francuze, ta poenta nije spadala u kategoriju jasno utvrđenih istorijskih činjenica - poput Holokausta - čija bi negacija ili revizija bila izuzeta iz zaštite člana 10 na osnovu člana 17 (§ 47). Nadalje, oni su jasno izrazili neodobravanje „nacističkih zlodela i progona“ (§ 53). Kad je reč o tome da su propustili da pomenu odgovornost Petena za deportaciju hiljade Jevreja u Francuskoj u logore smrti, težina tih činjenica povećala je ozbiljnost svakog pokušaja da se one zataškaju. Međutim, imajući u vidu da je prošlo četrdeset godina od tih događaja, kao i legitimnost svrhe podnosioca predstavke, odnosno obezbeđivanje ponovnog suđenja Petenu, njihova osuda bila je nesrazmerna, čime je prekršen član 10 (§§ 53-56).
174. U predmetu *Fatullayev protiv Azerbejdžana*, 2010, podnosilac predstavke, novinar, je osuđen na zatvorsku kaznu zbog njegovih izjava u vezi sa masakrom u Hodžaliju, koji se dogodio tokom rata u Nagorno-Karabahu. Iako su prema opšte prihvaćenoj verziji - jermenske oružane snage uz navodnu pomoć ruske vojske ubile stotine azerbejdžanskih civila - podnosilac predstavke je tvrdio da su neki azerbejdžanski borci možda ubili neke od žrtava i osakatali njihove leševe i da možda takođe snose odgovornost za to što nije sprečeno krvoproliće velikih razmera zbog toga što nisu dozvolili izbeglicama da koriste koridor za bekstvo. Sud nije primenio član 17, jer se ovaj slučaj nije odnosio na poricanje ili reviziju jasno utvrđenih istorijskih činjenica kao što je Holokaust (§ 81). Podnosilac predstavke nije pokušao da demantuje činjenicu masovnih ubistava, da oslobodi krivice one za koje je opšte prihvaćeno da su krivci, da ublaži njihovu odgovornost ili da na neki drugi način odobri njihove postupke. Niti je pokušao da ponizi ili degradira žrtve Hodžalija, sumnjajući u težinu patnje koja im je naneta (§§ 81 i 98). Sud je na kraju utvrdio kršenje člana 10, jer nije uverljivo pokazano da su osporene izjave klevetničke u odnosu na konkretne osobe koje u slučaju podnosioca predstavke postupaju kao privatni tužioci. Štaviše, izricanje zatvorske kazne za medijsko krivično delo bilo bi kompatibilno sa slobodom izražavanja novinara samo u izuzetnim okolnostima, kao što je, na primer, u slučajevima govora mržnje ili podsticanja na nasilje (§ 103).
175. Predmet *Perinçek protiv Švajcarske* [VV] (2015) ticao se krivične osuđujuće presude protiv turskog političara zbog javnog izražavanja stava u Švajcarskoj da masovne deportacije Jermena i masakri nad njima u Osmanskom carstvu početkom 20. veka nisu predstavljali genocid i da je tvrdnja o genocidu nad Jermenima bila „međunarodna laž“ koju su izmislili „imperijalisti“. Utvrđujući kršenje člana 10, Sud nije video nikakav razlog da primeni član 17. Prvo, izjave podnosioca predstavke, pročitane u celini i uzete u njihovom neposrednom i širem kontekstu, ne mogu se shvatiti kao oblik podsticanja na mržnju, nasilje ili netoleranciju prema Jermenima. Nije izrazio nepoštovanje ili mržnju prema žrtvama, nazivao Jermene lažljivcima, upotrebljavao uvredljive izraze za njih ili pokušao da koristi stereotipe u odnosu na

njih (§ 246). Niti je relativizovao težinu tih tragičnih događaja ili ih prikazivao kao ispravne (§ 240). Drugo, bez obzira na ogroman značaj koji jermenska zajednica pridaje karakterisanju tih događaja kao genocida, Sud nije mogao da prihvati da su izjave podnosioca predstavke, koje su bile usmerene ka „imperijalistima“, bile toliko bolne po dostojanstvo žrtava i njihovih potomaka da zahtevaju mere predviđene krivičnim zakonom u Švajcarskoj, posebno imajući u vidu njihov prilično ograničen uticaj i to što je proteklo 90 godina od tih događaja (§§ 250, 252 i 254). Treće, za razliku od predmeta koji se odnose na poricanje Holokausta, nije postojala direktna veza između Švajcarske i osporenih masakra, a kontekst nije iziskivao da se automatski pretpostavi postojanje rasističke i antidemokratske agende. Niti je postojala osnova da se izvede zaključak o takvoj agendi niti da se očekuju ozbiljna trvenja između Turaka i Jermena u Švajcarskoj po ovom osnovu (§§ 234 i 243-244).

2. Član 17 korišćen kao pomoć u tumačenju

176. U predmetu *Chauvy i drugi protiv Francuske*, 2004, podnosioci predstavke su osuđeni za javnu klevetu zbog toga što su napisali i objavili knjigu koja je, u celini, imala tendenciju da ukaže kroz određene nagoveštaje da su neki važni pripadnici Pokreta otpora u Francuskoj tokom Drugog svetskog rata izdali svog vođu i tako bili odgovorni za njegovo hapšenje, patnju i smrt. Sud nije smatrao da postoji bilo kakva potreba da uključi član 17, jer predmetno pitanje ne spada u kategoriju jasno utvrđenih istorijskih činjenica, kao što je Holokaust. Međutim, mešanje koje je bilo predmet pritužbe bilo je u skladu sa članom 10, jer autor nije poštovao osnovna pravila istorijskog metoda u knjizi i izneo je naročito ozbiljne insinucije (§§ 77-80).

Dodatak

Član 17 onako kako je primenjen na grupe i pojedince – pregled njegovog korišćenja u vezi sa drugim odredbama Konvencije

Druge odredbe Konvencije	Član 17 nije primenljiv	Član 17 primenjen direktno	Član 17 nije primenjen	Pozivanje na član 17, izričito ili suštinski
Član 5	<i>Lawless protiv Irske (br. 3)</i>			
Član 6	<i>Lawless protiv Irske (br. 3)</i> <i>Varela Geis protiv Španije</i> <i>Marini protiv Albanije</i> <i>Hizb ut- Tahrir i drugi protiv Nemačke (odl.)</i>			
Član 7	<i>Ould Dah protiv Francuske (odl.)</i>			
Član 8				<i>Budinova i Chaprazov protiv Bugarske</i> <i>Behar i Gutman protiv Bugarske</i>
Član 9		<i>Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke (odl.)</i> <i>Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije</i> <i>Komunistička partija Nemačke Party (KPD) protiv Nemačke, odluka Komisije</i> <i>Vasilyev i drugi protiv Rusije [Odbor]</i>	<i>Mammadov protiv Azerbejdžana [Komitet]</i>	<i>Karatas i Sari protiv Francuske, odluka Komisije</i>
Član 10		<i>Pavel Ivanov protiv Rusije (odl.)</i> <i>Belkacem protiv Belgije (odl.)</i> <i>M'Bala M'Bala protiv Francuske (odl.)</i> <i>Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke (odl.)</i> <i>Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije</i>	<i>Palusinski protiv Poland (odl.)</i> <i>Rubins protiv Letonije</i> <i>Open Door i Dublin Well Woman protiv Irske</i> <i>Leroy protiv Francuske</i> <i>Orban i drugi protiv Francuske</i>	<i>Stomakhin protiv Russia</i> <i>Purcell i drugi protiv Irske, odluka Komisije</i> <i>Karatas i Sari protiv Francuske, odluka Komisije</i> <i>Gündüz protiv Turske (odl.)</i> <i>Kaptan protiv Švajcarske (odl.)</i> <i>Fáber protiv Mađarske</i> <i>Jersild protiv Danske</i>

Druge odredbe Konvencije	Član 17 nije primenljiv	Član 17 primenjen direktno	Član 17 nije primenjen	Pozivanje na član 17, izričito ili suštinski
		<p><i>Komunistička partija Nemačke (KPD) protiv Nemačke</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva</i> (odl.)</p> <p><i>Garaudy protiv Francuske</i> (odl.)</p> <p><i>Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Witzsch protiv Nemačke (br. 2)</i> (odl.)</p> <p><i>Roj TV A/S protiv Danske</i> (odl.)</p> <p><i>Romanov protiv Ukrajine</i> [Odbor]</p> <p><i>Vasilyev i drugi protiv Rusije</i> [Odbor]</p>	<p><i>Stern Taulats i Roura Capellera protiv Španije</i></p> <p><i>Bingöl protiv Turske</i></p> <p><i>Vajnai protiv Mađarske</i></p> <p><i>Fratanoló protiv Mađarske</i></p> <p><i>De Becker protiv Belgije</i>, izveštaj Komisije</p> <p><i>Féret protiv Belgije</i></p> <p><i>Perinçek protiv Švajcarske</i> [VV]</p> <p><i>Ibragim Ibragimov i drugi protiv Rusije</i></p> <p><i>Soulas i drugi protiv Francuske</i></p> <p><i>Lehideux i Isorni protiv Francuske</i></p> <p><i>Fatullayev protiv Azerbejdžana</i></p> <p><i>Ifandiev protiv Bugarske</i></p> <p><i>Lilliendahl protiv Islanda</i> (odl.)</p>	<p><i>R.L. protiv Švajcarske</i> (odl.)</p> <p><i>Molnar protiv Rumunije</i> (odl.)</p> <p><i>Seurot protiv Francuske</i> (odl.)</p> <p><i>Chauvy i drugi protiv Francuske</i></p> <p><i>Witzsch protiv Nemačke</i> (odl.)</p> <p><i>Gollnisch protiv Francuske</i> (odl.)</p> <p><i>Williamson protiv Nemačke</i> (odl.)</p> <p><i>Šimunić protiv Hrvatske</i> (odl.)</p> <p><i>Kühnen protiv Nemačke</i>, odluka Komisije</p> <p><i>X. protiv Austrije</i>, odluka Komisije</p> <p><i>H, W, P. i K. protiv Austrije</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Ochensberger protiv Austrije</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Schimanek protiv Austrije</i> (odl.)</p> <p><i>F.P. protiv Nemačke</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Walendy protiv Nemačke</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Remer protiv Nemačke</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Honsik protiv Austrije</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Nationaldemokratische Partei Deutschlands Bezirksverband München-Oberbayern protiv Nemačke</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Rebhandl protiv Austrije</i></p> <p><i>Marais protiv Francuske</i>, odluka Komisije</p> <p><i>D.I. protiv Nemačke</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Nachtmann protiv Austrije</i>, odluka Komisije</p> <p><i>Katamadze protiv Gruzije</i> (odl.)</p>

Druge odredbe Konvencije	Član 17 nije primenljiv	Član 17 primenjen direktno	Član 17 nije primenjen	Pozivanje na član 17, izričito ili suštinski
Član 11		<i>Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke (odl.)</i> <i>Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije</i> <i>W.P. i drugi protiv Poljske (odl.)</i> <i>Komunistička partija Nemačke (KPD) protiv Nemačke, odluka Komisije</i> <i>Ayoub i drugi protiv Francuske</i>	<i>Ujedinjena komunistička partija Turske i ostali protiv Turske</i> <i>Socijalistička partija i drugi protiv Turske</i> <i>Partija slobode i demokratije (ÖZDEP) protiv Turske [VV]</i> <i>Sidiropoulos i Others protiv Grčke</i> <i>Udruženje građana „Radko“ i Paunkovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije</i> <i>Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu protiv Rumunije</i> <i>Vona protiv Mađarske</i>	<i>Herri Batasuna i Batasuna protiv Španije</i> <i>Karatas i Sari protiv Francuske, odluka Komisije</i> <i>Refah Partisi (Stranka blagostanja) i drugi protiv Turske [VV]</i> <i>Ayoub i drugi protiv Francuske</i>
Član 13		<i>Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke (odl.)</i>		
Član 14		<i>Pavel Ivanov protiv Rusije (odl.)</i> <i>Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije</i> <i>Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke (odl.)</i> <i>Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.)</i> <i>W.P. i drugi protiv Poljske (odl.)</i> <i>Vasilyev i drugi protiv Rusije [Odbor]</i>		<i>H, W, P. i K. protiv Austrije, odluka Komisije</i> <i>Budinova i Chaprazov protiv Bugarske</i> <i>Behar i Gutman protiv Bugarske</i>
Član 35-3(a) Zloupotreba prava na pojedinačnu predstavku				<i>Koch protiv Poljske (odl.)</i>
Član 1 Protokola br. 1				<i>Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke (dec.)</i>
Član 3 Protokola br. 1		<i>Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije, odluka Komisije</i>	<i>Paksas protiv Litvanije [VV]</i>	<i>Ždanoka protiv Letonije [VV]</i>

Spisak citiranih predmeta

Sudska praksa citirana u ovom Vodiču odnosi se na presude ili odluke koje je doneo Sud i na odluke ili izveštaje Evropske komisije za ljudska prava („Komisija“).

Osim ako nije drugačije naznačeno, sva upućivanja se odnose na presude o meritumu koje je donelo jedno od Veća Suda. Skraćenica „(odl.)“ ukazuje na to da je citat iz odluke Suda, dok skraćenica „[VV]“ označava da je o predmetu odlučivalo Veliko veće.

Presude Veća koje nisu pravosnažne u smislu člana 44 Konvencije označene su zvezdicom (*). Članom 44, stav 2, Konvencije je predviđeno: „Presuda veća postaje pravosnažna (a) kada stranke izjave da neće zahtevati da se predmet iznese pred Veliko veće; ili (b) tri meseca posle donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko veće; ili (c) kada kolegijum odbije zahtev za obraćanje Velikom veću na osnovu člana 43.“ U predmetima u kojima kolegijum Velikog veća prihvati zahtev da predmet bude iznet pred Veliko veće, presuda Veća ne postaje pravosnažna i samim tim nema pravno dejstvo; kasnija presuda Velikog veća je ona koja postaje pravosnažna.

Linkovi ka predmetima citiranim u elektronskoj verziji Vodiča upućuju na bazu podataka HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) preko koje se može pristupiti praksi Suda (presudama i odlukama Velikog veća, Veća i Odbora, predmetima podnetim Sudu, savetodavnim mišljenjima, kao i prikazima odluka iz Obaveštenja o praksi Suda) i Komisije (odlukama i izveštajima), kao i rezolucijama Komiteta ministara.

Sud svoje presude i odluke izriče na engleskom i/ili francuskom, svoja dva službena jezika. HUDOC sadrži i prevode brojnih važnih predmeta na više od trideset neslužbenih jezika i linkove prema oko sto internet zbirki sudske prakse koje su pripremile treće strane. Svim jezičkim verzijama koje postoje za citirane predmete može se pristupiti preko opcije „*Language versions* (jezičke verzije)“ u bazi HUDOC, a ova opcija se može naći kad kliknete na link predmeta.

—A—

AEI Investment Industry S.R.L. i drugi protiv Rumunije (odl.) [Odbor], br. 17910/15 i 6 drugih, 11. februar 2020.

Ashingdane protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 28. maj 1985, Serija A br. 93

Udruženje građana „Radko“ i Paunkovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, br. 74651/01, 2009.

Atamanchuk protiv Rusije, br. 4493/11, 11. februar 2020.

Ayoub i drugi protiv Francuske, br. 77400/14 i 2 druga, 8. oktobar 2020.

—B—

Balsytė-Lideikienė protiv Litvanije, br. 72596/01, 4. novembar 2008.

Behar i Gutman protiv Bugarske, br. 29335/13, 16. februar 2021.

Belkacem protiv Belgije (odl.), br. 34367/14, 27. jun 2017.

Bingöl protiv Turske, br. 36141/04, 22. jun 2010.

Bîrsan protiv Rumunije (odl.), br. 79917/13, 2. februar 2016.

Budinova i Chaprazov protiv Bugarske, br. 12567/13, 16. februar 2021.

—C—

Campbell i Cosans protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 25. februar 1982, Serija A br. 48

Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 28. jun 1984, Serija A br. 80

Chauvy i drugi protiv Francuske, br. 64915/01, 2004-VI

Contrada protiv Italije, br. 27143/95, odluka Komisije od 14. januara 1997, Odluke i izveštaji (DR) 88-B

—D—

D.I. protiv Nemačke, br. 26551/95, odluka Komisije od 26. juna 1996.

De Becker protiv Belgije, br. 214/56, izveštaj Komisije od 8. januara 1960, Serija B br. 2

Delfi AS protiv Estonije [VV], br. 64569/09, 2015.

—E—

E.S. protiv Austrije, br. 38450/12, 25. oktobar 2018.

Engel i drugi protiv Holandije, 8. jun 1976, Serija A br. 22

Erdel protiv Nemačke (odl.), br. 30067/04, 13. februar 2007.

—F—

- F.P. protiv Nemačke*, br. 19459/92, odluka Komisije od 29. marta 1993.
Fáber protiv Mađarske, br. 40721/08, 24. jul 2012.
Fatullayev protiv Azerbejdžana, br. 40984/07, 22. april 2010.
Féret protiv Belgije, br. 15615/07, 16. jul 2009.
Fratanoló protiv Mađarske, br. 29459/10, 3. novembar 2011.
Partija slobode i demokratije (ÖZDEP) protiv Turske [VV], br. 23885/94, 1999-VIII

—G—

- Garaudy protiv Francuske* (odl.), br. 65831/01, EKLJP 2003-IX
Komunistička partija Nemačke (KPD) protiv Nemačke, br. 250/57, odluka Komisije od 20. jula 1957.
Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije, br. 8348/78 i 8406/78, odluka Komisije od 11. oktobra 1979, DR 18
Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 21. februar 1975, Serija A br. 18
Gollnisch protiv Francuske (odl.), br. 48135/08, 7. jun 2011.
Gündüz protiv Turske (odl.), br. 59745/00, 2003-XI (izvodi)
Gündüz protiv Turske, br. 35071/97, 2003-XI

—H—

- H, W, P. i K. protiv Austrije*, br. 12774/87, odluka Komisije od 12. oktobra 1989, DR 62
Herri Batasuna i Batasuna protiv Španije, br. 25803/04 i 25817/04, 2009.
Hizb ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke (odl.), br. 31098/08, 12. jun 2012.
Hoffer i Annen protiv Nemačke, br. 397/07 i 2322/07, 13. januar 2011.
Honsik protiv Austrije, br. 25062/94, odluka Komisije od 18. oktobra 1995, DR 83-A

—I—

- Ibragim Ibragimov i drugi protiv Rusije*, br. 1413/08 i 28621/11, 28 avgust 2018.
Ifandiev protiv Bugarske [Odbor], br. 14904/11, 18. april 2019.
Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 18. januar 1978, Serija A br. 25

—J—

- Jersild protiv Danske*, 23. septembar 1994, Serija A br. 298

—K—

Kaptan protiv Švajcarske (odl.), br. 55641/00, 12. april 2001.

Karatas i Sari protiv Francuske, br. 38396/97, odluka Komisije od 21. oktobra 1998.

Kasymakhunov i Saybatalov protiv Rusije, br. 26261/05 i 26377/06, 14. mart 2013.

Katamadze protiv Gruzije (odl.), br. 69857/01, 14. februar 2006.

Koch protiv Poljske (odl.), br. 15005/11, 7. mart 2017.

Kudrevičius i drugi protiv Litvanije [VV], br. 37553/05, 2015.

Kühnen protiv Nemačke, br. 12194/86, odluka Komisije od 12. maja 1988, DR 56

—L—

Lawless protiv Irske, br. 332/57, izveštaj Komisije od 19. decembra 1959, Serija B br. 1

Lawless protiv Irske (br. 3), 1. jul 1961, Serija A br. 3

Le Pen protiv Francuske (odl.), br. 18788/09, 20. april 2010.

Lehideux i Isorni protiv Francuske, 23. septembar 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama* 1998-VII

Leroy protiv Francuske, br. 36109/03, 2. oktobar 2008.

Lilliendahl protiv Islanda (odl.), br. 29297/18, 12. maj 2020.

—M—

M'Bala M'Bala protiv Francuske (odl.), br. 25239/13, 2015. (izvodi)

Marais protiv Francuske, br. 31159/96, odluka Komisije od 24. juna 1996, DR 86-B

Maggio i drygi protiv Italije (dec.), br. 46286/09

Mammadov protiv Azarjejdžana [Komitet], br.7308/12, 3 decembar 2020.

Märgärit i drugi protiv Rumunije (odl.) [Odbor], br. 17500/15 i 3 druge, 1. oktobar 2019.

Marini protiv Albanije, br. 3738/02, 18. decembar 2007.

Miroļubovs i drugi protiv Letonije, br. 798/05, 15. septembar 2009.

Molnar protiv Rumunije (odl.), br. 16637/06, 23. oktobar 2012.

Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije [VV], br. 11138/10, 23. februar 2016.

—N—

Nachtmann protiv Austrije, br. 36773/97 i 36773/97, odluka Komisije od 9. septembra 1998.

Nationaldemokratische Partei Deutschlands Bezirksverband München-Oberbayern protiv Nemačke, br. 25992/94, odluka Komisije od 29. novembra 1995, DR 84-A

Nix protiv Nemačke (odl.), br. 35285/16, 13. mart 2018.

Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 23131/03, 2004-XI

—O—

Ochensberger protiv Austrije, br. 21318/93, odluka Komisije od 2. septembra 1994.
Open Door i Dublin Well Woman protiv Irske, 29. oktobar 1992, Serija A br. 246-A
Orban i drugi protiv Francuske, br. 20985/05, 15. januar 2009.
Ould Dah protiv Francuske (odl.), br. 13113/03, 2009.

—P—

Paksas protiv Litvanije [VV], br. 34932/04, 2011.
Palusinski protiv Poljske (odl.), br. 62414/00, 2006-XIV
Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu protiv Rumunije, br. 46626/99, 2005-I
Pastörs protiv Nemačke, br. 55225/14, 3. oktobar 2019.
Pavel Ivanov protiv Rusije (odl.), br. 35222/04, 20. februar 2007.
Perinçek protiv Švajcarske [VV], br. 27510/08, 2015.
PETA Deutschland protiv Nemačke, br. 43481/09, 8. novembar 2012.
Petropavlovskis protiv Letonije, br. 44230/06, 2015.
Preda i Dardari protiv Italije (odl.), br. 28160/95 i 28382/95, 1999-II
Purcell i drugi protiv Irske, br. 15404/89, odluka Komisije od 16. aprila 1991, DR 70

—R—

R.L. protiv Švajcarske (odl.), br. 43874/98, 25. novembar 2003.
Rebhandl protiv Austrije, br. 24398/94, odluka Komisije od 16. januara 1996.
Refah Partisi (Stranka blagostanja) i drugi protiv Turske [VV], br. 41340/98 i 3 drugih, 2003-II
Remer protiv Nemačke, br. 25096/94, odluka Komisije od 6. septembra 1995, DR 82-A
Roj TV A/S protiv Danske (odl.), br. 24683/14, 17. april 2018.
Romanov protiv Ukrajine [Odbor], br. 63782/11, 16. jul 2020.
Rubins protiv Letonije, br. 79040/12, 13. januar 2015.

—S—

S.A.S. protiv Francuske [VV], br. 43835/11, 2014.
Schimaneck protiv Austrije (odl.), br. 32307/96, 1. februar 2000.
Seurot protiv Francuske (odl.), br. 57383/00, 18. maj 2004.
Sidiropoulos i drugi protiv Grčke, 10. jul 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama* 1998-IV
Šimunić protiv Hrvatske (odl.), br. 20373/17, 22. januar 2019.
Smajić protiv Bosne i Hercegovine (odl.), br. 48657/16, 16. januar 2018.

Socijalistička partija i drugi protiv Turske, 25. maj 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama* 1998-III
Soulas i drugi protiv Francuske, br. 15948/03, 10. jul 2008.
Sporrong i Lönnroth protiv Švedske, 23. septembar 1982, Serija A br. 52
Stern Taulats i Roura Capellera protiv Španije, br. 51168/15 i 51186/15, 13. mart 2018.
Stomakhin protiv Rusije, br. 52273/07, 9. maj 2018.
Sürek protiv Turske (br. 1) [VV], br. 26682/95, 1999-IV

—T—

T. protiv Belgije, br. 9777/82, odluka Komisije od 14. jula 1983, DR 34
Tagiyev i Huseynov protiv Azerbejdžana, br. 13274/08, 5. decembar 2019.

—U—

Ulusoy i drugi protiv Turske, br. 34797/03, 3. maj 2007.
Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi protiv Turske, 30. januar 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama* 1998-I

—V—

Vajnai protiv Mađarske, br. 33629/06, 2008
Varela Geis protiv Španije, br. 61005/09, 5. mart 2013.
Vasilyev i drugi protiv Rusije [Odbor], br. 38891/08, 22. septembar 2020.
Vejdeland i drugi protiv Švedske, br. 1813/07, 9. februar 2012.
Vogt protiv Nemačke, 26. septembar 1995, Serija A br. 323
Vona protiv Mađarske, br. 35943/10, 2013.

—W—

W.P. i drugi protiv Poljske (odl.), br. 42264/98, 2004-VII
Walendy protiv Nemačke, br. 21128/93, odluka Komisije od 11. januara 1995, DR 80-A
Williamson protiv Nemačke (odl.), br. 64496/17, 8. januar 2019.
Witzsch protiv Nemačke (odl.), br. 41448/98, 20. april 1999.
Witzsch protiv Nemačke (br. 2) (odl.), br. 7485/03, 13. decembar 2005.

—X—

X. protiv Austrije, br. 1747/62, odluka Komisije od 13. decembra 1963.

X. protiv Nemačke, br. 9235/81, odluka Komisije od 16. jula 1982, DR 29

X., Y. i Z. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 9285/81, odluka Komisije od 6. jula 1982, DR 29

—Y—

Yazar i drugi protiv Turske, br. 22723/93 i 2 drugih, 2002-II

—Z—

Zana protiv Turske, 25. novembar 1997, *Izveštaji o presudama i odlukama* 1997-VII

Ždanoka protiv Letonije [VV], br. 58278/00, 2006-IV

Ovaj Vodič je deo serije Vodiča kroz sudsku praksu koje Evropski sud za ljudska prava objavljuje kako bi informisao pravnike o značajnim presudama i odlukama koje je doneo. U Vodiču koji je pred Vama, analizirana je i sažeta sudska praksa u vezi sa članom 17 Evropske konvencije o ljudskim pravima koji se odnosi na zabranu zloupotrebe prava. Takođe, u ovom Vodiču su predstavljena i ključna načela iz ove oblasti, kao i relevantni precedenti.

Prevod ovog Vodiča je objavljen u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022” i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Srbiji (JUFREX)”. Ovaj nezvanični prevod se objavljuje uz podršku Evropske unije i Saveta Evrope, ali pod isključivom odgovornošću prevodilaca. Izraženi stavovi ne izražavaju nužno mišljenja Evropske unije.

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Prevod sufinansiran
od strane Evropske unije

